

TESEV

ÖMER CELÂL SARC

GELİR
DAĞILIMI

DIŞARDA
VE TÜRKİYE' DE

EKONOMİK VE SOSYAL ETÜDLER KONFERANS HEYETİ

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

**Türkiye Ekonomik ve
Sosyal Etüdler Vakfı
(TESEV)
Büyükdere Cad. No: 185
Levent / İSTANBUL**

GELİR DAĞILIMI

DIŞARIDA ve TÜRKİYE'DE

**Türkiye Ekonomik ve
Sosyal Etüdler Vakfı
(TESEV)
Bankalar Cad. No: 2 Kat: 3
Karaköy-İSTANBUL**

Ord. Prof. Dr. Ömer Celâl SARC

Çeltüt Matbaacılık Koll. Şti.
İSTANBUL — 1970

İÇİNDEKİLER

I — Giriş

1. Gelir dağılımının mânası ve önemi 5

II — Metod Meseleleri

2. Gelir dağılımı istatistikleri nasıl tertip edilir? 8
3. Fertlere akan gelir ve millî gelir 10
4. Dağılımdaki eşitsizliği ölçme yolları ... 10

III — Türkiye Dışında Gelir Dağılımı

5. 20 inci yüzyılın başındaki durum ve Pareto kanunu 12
6. Gelir eşitsizliklerinin sebepleri 13
7. Gelişmiş memleketlerde gelir eşitsizliklerinin azalması 15
8. Gelir dağılımındaki eşitsizlikler niçin ve nasıl azaldı? 18
9. Geri kalmış memleketlerde gelir dağılımı 21
10. Sosyalist memleketlerdeki durum 24

IV — Türkiye'de Gelir Dağılımı

11. 1963 Gelir Dağılımı Araştırması (GDA) 26
12. Gelir Dağılımı Araştırması memleketteki gelir eşitsizliklerini olduğundan az mı gösteriyor ? 28
13. Eşitsizlikleri mübalâğalandıran hatalar 31
14. Gerçek durum hakkında çıkan sonuç ... 35
15. Gelir dağılımının uğradığı ve uğrayacağı değişmeler 37

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

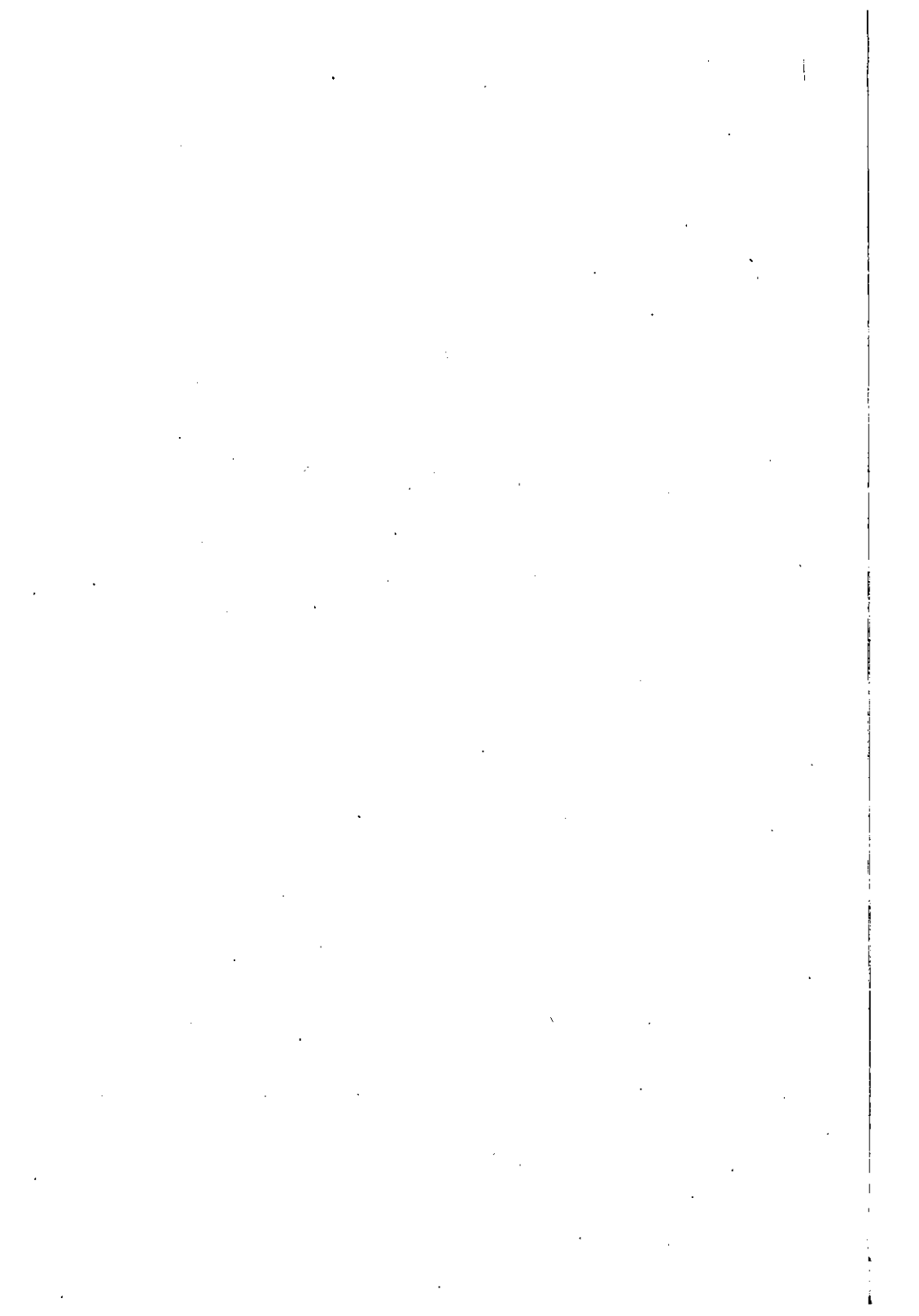
30

ÖNSÖZ

1961 yılında kurulmuş olan Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti, ülkemizin ekonomik ve sosyal meselelerini açık bir forumda incelemek, tartışmak ve çözüm yollarını bulabilmek amacıyla seminerler, konferanslar, açık oturumlar düzenler, bilimsel araştırmalar yapar ve bu çalışmalarını yayınları ile kamuoyuna duyurur.

Bu etüd'de, Ord. Prof. Dr. Ömer Celâl Sarc, ülkemiz için büyük önem taşıyan Gelir Dağılımı konusunu incelemektedir. Yazar, önce gelir dağılımının mânası, önemi, doktrinde konu olduğu tartışmalara değinmekte, metod meselelerini izah ettikten sonra, bellibaşlı ülkelerde son yıllarda gösterdiği gelişmeleri incelemektedir. Son bölümde ise, Prof. Sarc, Türkiye'deki durum ve gelir dağılımının ne yolda gelişmekte olduğu hususunda bazı sonuçlar çıkarmağa çalışmaktadır.

Bu faydalı eseri okuyuculara sunarken, yazarın eserinde yaptığı yorumların ve belirttiği mütealemlerin, Konferans Heyetini bağlamadığını ayrıca açıklarız.

GELİR DAĞILIMI

DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

I. GİRİŞ

1 — Gelir dağılımının mânası ve önemi:

Gelir dağılımı memlekette hasıl olan toplam gelirin fertler veya ailelerce, her birine düşen dilimin büyüklüğü bakımından paylaşılma şekli olarak tarif edilebilir. Gelir dağılımı istatistikleri de çeşitli miktarlarda gelire sahip birimlerin sayısı ve oranını gösterir ve toplam gelirin ne derece eşit surette dağıldığını ölçmemize imkân verir.

Gelir dağılımının büyük önemi vardır : Ailelerin tasarruf ve tüketim eğilimleri ve satın aldıkları mal ve hizmetlerin niteliği gelirlerinin büyüklüğüne göre değiştiğinden, gelir dağılımı memlekette tüketim ve tasarrufun hacmini ve tüketimin terekkübünü etkiler. Meselâ nüfus başına millî gelirin ve diğer koşulların eşit bulunduğu iki memleketin birinde alt sınıfların mecmu gelirdeki payı daha düşük olursa o memlekette pamuklu men-

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

suçat gibi harcıâlem mallara talep diğerindeki seviyenin altında kalır, buna karşılık daha ziyade zenginlere mahsus olan otomobil gibi mallara talep ve - üst tabakalarda daha kuvvetli israf eğilimleri olmamak şartıyla - tasarrufların hacmi, ikinci memleketteki seviyeyi aşar. Bu sebepler dolayısıyla iç tasarrufların ve yapılabilecek yatırımların miktarı tahmin edilirken nüfus başına millî gelirle beraber gelir dağılımını da incelemek lâzım gelir. Hele zarurî olmayan ve yalnız belirli bir seviyede gelire sahip kimselerce kullanılabilen mal ve hizmetlerin potansiyel piyasasını - bilfarz Türkiye'de çamaşır makinesi, uçak biletleri v.s. nin muhtemel sürüm miktarını - tahminde her şeyden evvel gelir dağılımını göz önünde bulundurmak gerekir.

Ancak gelir dağılımı bugün özellikle sosyal bakımdan ilgi uyandırmaktadır. Paraya verilen önem şimdi eski devirlere nazaran çok artmıştır. Bilhassa prestij evvelce paradan ziyade tecrübe, bilgi, toplum hizmetlerinde yararlık göstermiş olmak gibi faktörlerden doğardı. Aynı zamanda insanlar mütevekkildi. Alışageldikleri ihtiyaçlarını karşılayabildikleri müddetçe «beş parmak bir olmaz» diye düşünerek servet ve gelir farklarını tabii görürlerdi. Simdi dünya maddileşmiş, para prestijin başlıca kaynağı olmuş, hayat standardı hususunda emeller kabarmış, buz dolabı, radyo gibi mallara sahip olma isteği genelleşmiş, hülâsa tüketim toplumlarını hazırlayan psikoloji meydana gelmiştir. Paralel olarak - bilhassa ücret dışındaki kâr ve faiz gibi gelirlerin sömürüden doğduğu yolundaki doktrinin etkisiyle - gelir ve servet farklarına karşı hassaslık da artmıştır. Öyle ki, çok kerre bir gelirin yeterliği reel miktarından ziyade diğer gelirlere oranı ile ölçülmek ve sosyal adalet kavramına fırsat eşitliği anlamı yerine gelir eşitliği anlamı verilmek istenmektedir. Bu yoldaki görüşlerde bazı mübalâgalar vardır :

Tam bir gelir eşitliği şimdiye kadar hiç bir ileri toplumda sağlanamamıştır, gelecekte sağlanabilmesi ihtimali de pek azdır. Zâten düşük bir seviyede temin edilecek bir gelir eşitliği, insanları uygarlıkta ilerlemekten alıkoyacağından bir değer taşıyamaz. Zengin ve fakirin kıymet verdiği hürriyetlerin feda edilmesi bahasına elde edilebilen bir gelir eşitliğini de bir çok kimseler yadırgayacaklardır. Dolayısıyla gelir seviyesini yükseltmek ve bazı ana hürriyetlerden yoksun kalmamak için lüzumlu olduğu oranda gelir farklarını kabul etmek gerekecektir. Esasen ileride anlatılacağı gibi, üretim araçları üzerinde özel mülkiyeti kaldırmış olan sosyalist memleketlerde bile gelirler arasında mühim farklar kalmıştır. Öte yandan sosyalist doktrini benimsemeyen ve ücret dışındaki gelirlerden bir çoğunun, belirli fonksiyonların karşılığını teşkil etmek itibarıyla, sömürü sayılmıyacağına inanan iktisatçılar da «sosyal» düşüncelerle, yani toplumdaki iktisaden zayıf gruplara karşı sorumluluk duygusunun kuvvetlenmiş olması dolayısıyla, bu grupların hayat seviyelerini gittikçe yükseltmek suretiyle gelir farklarını azaltmak lüzumunu kabulde birleşirler. Nitekim bütün ileri memleketlerde son 40-50 yıl içinde, kısmen bu gibi sosyal düşüncelerden mülhem olan bir ekonomi politikasının sonucu olarak, gelir farkları sezilir surette azalmıştır.

Sosyal bakımdan aktüel bir önemi olan gelir eşitsizliklerinin hafiflediği veya şiddetlendiği noktasını yine gelir dağılımı istatistiklerinden anlayabiliriz.

Gelir dağılımı hakkındaki bu yazımızı 3 kısma ayırıyoruz. Daha ziyade metodolojik olan ilk kısımda gelir dağılımı istatistiklerinin ne surette tertip edildiği, bu istatistiklere konu teşkil eden gelirle millî gelir arasında ne gibi ilişkiler bulunduğu ve dağılımdaki eşitsizliklerin

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

nasıl ölçüldüğü meseleleri incelenecektir. Sonraki kısımların daha iyi anlaşılabilmesi için bu metod meselelerinden bahsetmeğe lüzum duyulmuştur.

İkinci kısımda gelir dağılımının Türkiye dışında arzettiği görünüş ve zamanla uğradığı değişmeler, ilerlemiş, geri kalmış ve sosyalist memleketler ayırt edilmek suretiyle gözden geçirilecektir.

Üçüncü kısımda ise Türkiye'deki durum ve ne yolda gelişmekte olduğu hususunda elde mevcut eksik verilerden bazı sonuçlar çıkarmağa çalışılacaktır.

II. METOD MESELELERİ

2 — *Gelir dağılımı istatistikleri nasıl tertip edilir?*

Son zamanlarda sondajla seçilip nümune rolünü oynayan bir aile grubunun harcama ve tasarrufları ile ikisinin toplamını teşkil eden gelirlerini tesbit etmek ve nümunede müşahede edilen durumu genelleştirmek suretiyle gelir dağılımı hakkında bilgi edinilmeğe çalışıldığı oluyorsa da (1) konuya ait istatistikler belli başlı memleketlerde kaide olarak gelir vergisi kayıtlarına dayanır. Ancak bazı gelirlerin vergiden muaf olması, vergi dairelerine beyan edilenlerin küçültülmesi gibi sebepler dolayısıyla bu kayıtlar olduğu gibi esas tutulamaz. Kaldı ki meselâ bir adamın kendisi ayda 1000 lira, karısı 600 lira kazandığı takdirde ikisinin ayrı birim sayılması geçinme durumları hakkında yanlış bir fikir uyandıracığından gelir dağılımı istatistikleri genellikle tekler

yerine aileler (2) birim kabul edilmek suretiyle tertip edilir. Yahut, üye sayıları değişik olmak itibariyle ailelerin birim sayılması da bazı bakımlardan aldatıcı olabileceğinden, dağılım hem teklere hem de ailelere göre gösterilir. İstatistikleri bu ikinci esasa göre hazırlamak lüzumu dolayısıyla iki ve fazla üyesi gelir sahibi olan ailelere ait beyannameleri, kanun müşterek bir beyanname verilmesini zaten mecburi kılmamışsa, bir araya getirmek veya türlü gelir dilimlerinde ailelerde ortalama kaç üyenin ne kadar geliri olduğu hakkında sondajlarla bilgi topluyarak vergi kayıtlarındaki doneleri buna göre âyarlamak icabeder. Bu işlere verginin kavramadığı gelirlerin miktarı ve dağılımı ile beyanlardaki kaçak nisbeti hakkında tahminler ve tahminlerin sonucuna göre donelerde yapılması gerekli ajüstmanlar katılır. Görüldüğü gibi vergi kayıtlarına göre hazırlanan gelir dağılımı istatistiklerinde bir çok hata kaynağı vardır.

Ancak gelir vergisi genel olmakla beraber, müessir bir kontrol teşkilâtının varlığı ve vergi ahlâkının gelişmiş olması dolayısıyla kaçak nisbeti düşükse, aynı zamanda gerekli tamamlayıcı araştırmalar sağlam metodlara dayanılarak iyi uygulanmışsa elde edilen rakamların gerçekten çok ayrılmadığına ihtimal verilebilir. Hele hataların yönü ve etki derecesi umumiyetle uzunca müddet az çok sabit kaldığından, birbirinden pek uzak olmayan yıllar arasında gelir dağılımında vukubulan değişimleri istatistiklerin oldukça büyük bir sadakatle yansıttıkları kabul edilebilir. Gelir vergisi kayıtlarına dayanmayıp, sondajla seçilen ailelerin durumunu bütün memlekete teşmil etmek suretiyle tertip edilen istatistiklere gelince, evvelki usulle elde edilen rakamların sıhhatini bozan faktörlerden çoğu bu usulde de kendilerini gösterdiği gibi, sonuçlar ayrıca sondaj hatalarının da etkisi altında kalır.

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

3 — Fertlere akan gelir ve millî gelir:

Gelir dağılımı istatistiklerinde bahis konusu olan gelirle millî gelir arasındaki ilişki hususunda şu kadarına işaretle yetinebiliriz : Dağılım istatistiklerinde göz önünde bulundurulanan gelirlerin toplamı millî gelir istatistiklerinde tesbit edilen niceliklerden biri olan «faktör fiyatları ile millî gelir» e eşit çıkmaz. Sebebi, evvelkilerin, «faktör fiyatları ile millî gelir» in aksine olarak, transfer gelirlerini (3) kavramaları, buna karşılık sermaye şirketlerinin ödediği kurumlar vergisi ile dağıtılmayan kârlarını (4) ihtiva etmemeleridir. Dağılım araştırmalarına konu teşkil eden gelir daha ziyade millî gelir istatistiklerindeki «şahsî gelir» e (personel income) yahut - araştırmada fertlerin ve ailelerin vasıtasız vergilerini ödedikten sonra ellerinde kalan geliriyle ilgilenildiği takdirde - «kullanılabilir gelir» (disposable income) kavramına yaklaşır. Ancak amortismanlara ve mevcutların değerindeki artışlara yapılacak işlem hakkında gelir vergisi kanunlarının koyduğu esaslar millî gelir hesaplarında bu hususlarda uygulanan usullerden farklı olduğundan gelir dağılımı istatistiklerinde tesbit edilen gelirlerin toplamı şahsî ve kullanılabilir gelire de tamamiyle uymaz.

4 — Dağılımdaki eşitsizliği ölçme yolları :

Gelir dağılımının ne derece eşit olduğunu nasıl ölçebileceğimizi şöyle özetleyebiliriz :

Tertip edilen istatistiklerin sonucu, birinci sütunda gelir dilimlerini, ikinci sütunda türlü dilimlere dahil (yani o miktarlarda geliri olan) birimlerin sayısını gösteren bir seri halinde tecelli eder. Bu seri veya çizilecek gra-

fiği (5) dağılımın ne kadar eşit olduğu hakkında genel bir fikir verirse de bunu sarıh ve tam sıhhatli olarak ifade edemez. Şüphesiz, A memleketi için «normal eğri» adı verilen tipi andıran (6), tepesi ortada ve sağa ve sola doğru simetrik surette alçalan bir grafik elde edilmiş, buna karşılık B memleketi için tepesi sola kaçmış (positively skewed) denilen şekil (7) hasıl olmuşsa durum, B de eşitsizliğin daha fazla olduğuna bir karine teşkil eder. Ancak normale benzer bir grafik vermesine rağmen dağılımın A da gerçekten daha eşitsiz olması imkânsız değildir (8).

Daha kesin sonuçlara varabilmek için, gelir dilimleri yerine her dilimdeki birimlerin gelirleri toplamını göz önünde bulundurmaya lâzım gelir. Bu niceliği araştırmada toplanan doneler doğrudan doğruya belli edeceği gibi, gereğinde çeşitli dilimlerde yer alan birimler sayısının (N_i) dilimlerin ortalaması (X_i) - meselâ «10.000 - 15.000» dilimi için 12.500 lira - ile çarpmak suretiyle de gerçeğe pek yakın olarak tesbit edebilir, dolayısıyla onu ($N_i X_i$) (9) sembolü ile gösterebiliriz. Tür-lü dilimler için tâyin edilen bu sonuncu değerlerin kendi toplamlarına oranı her dilimin memleket mecmu gelirindeki payını ifade edecektir. Dağılımdaki eşitsizlik derecesi işte bu paylar esas tutularak çeşitli usullerle tesbit edilir. Usullerden biri toplanma (temerküz) oranını hesaplamaktır. Bunun değeri bütün gelirler eşitse 0 çıkar, eşitsizlik arttıkça 1 e yaklaşır ve tam eşitsizlik halinde - yani bütün gelir tek bir birime aktığı ve diğer birimler gelirsiz bulunduğu takdirde - 1 olur (10). Eşitsizlik derecesini gerçekleşmesi imkânsız olan tam eşitlik haline göre ölçmesi, temerküz oranının bir zaafını teşkil eder. Uygulanabilecek daha basit diğer bir usul ileride anlatılacaktır.

III. TÜRKİYE DIŞINDA GELİR DAĞILIMI

5 — 20 inci yüzyılın başındaki durum ve Pareto kanunu:

Metodla ilgili bu izahattan sonra başlıca memleketlerdeki gelir dağılımına ve zamanla uğradığı değişimlere geçebiliriz.

İstatistik tertip edilebilmiş olan memleketlerin hepsinde takriben 50 yıl evvele kadar gelirlerin bölünmesinde büyük eşitsizlikler görülüyordu. Gelir vergisi kayıtlarına göre tesbit edilen dağılım, konu ile yakından ilgilenmiş olan iktisatçı Vilfredo Pareto'nun 19 uncu asrın sonunda ileri sürmüş olduğu ve bütün toplumlar ve zamanlar için geçerli saydığı bir kanuna (11) aşağı yukarı uygun olarak şu manzarayı gösteriyordu : Gelirleri en düşük seviyede olanlar en çoktu. Daha büyük gelirlere doğru gidildikçe gelir sahiplerinin sayısı ilkin şiddetli bir surette, sonra yavaşhıarak düşüyordu. Öyle ki gelirleri absise, gelir sahipleri sayısını ordinata geçirmek suretiyle çizilecek grafik tersine çevrilmiş bir J harfini yahut bir hiperbolü andırıyordu (12).

Daha sonra gelir dağılımının tamamiyle böyle olmadığı anlaşıldı. Görüldü ki en küçük gelirlere sahip olanlar - hele ellerine geçen para asgarî geçinme haddinin altında kalıp, vergiden muaf bulunanlar- ardı sıra gelen gelir sınıfına dahil kimselerden sayıca daha azdır. Dolayısıyla grafik tam bir hiperbol şeklini arzetmeyip sol tarafında hafifçe yükselen bir dalı bulunmakta, yani soldaki kısmı kesik (truncated) olmak üzere, istatistikçilerin tepesi sola kaymış (positively skewed) dedikleri tipe uymaktadır. Ancak bu tipin de, hiperbol kadar ol-

masa bile, eşitsiz bir dağılıma delâlet ettiği açıktır. Esasen eşitsizliği, yukarıda bahsettiğimiz usûllerle yapılan hesaplar da belli ediyordu.

6 — *Gelir eşitsizliklerinin sebepleri:*

Mecmu gelirin eşitsiz ve asimetric bir surette dağılması sebepleri üzerinde iktisatçılar çok durmuşlardır ve bugün belli başlı memleketlerde gelir farkları 40-50 yıl evvele nazaran azalmış olmakla beraber dağılım yukarıda anlattığımız şekli ana çizgileriyle muhafaza ettiğinden, bu husustaki münakaşalar halâ devam etmektedir (13).

Durumu meydana getiren faktörleri şöyle hülâsa edebiliriz.

1 — Bir kısım eşitsizliklerden kaçınmağa imkân yoktur. Faal nüfus arasında az ve çok kabiliyetli kimse-ler; acemi, yarı vasıflı, tam vasıflı işçilerle uzun bir hâzırhla elde edilebilecek yetenekleri kazanmış olan uzmanlar bulunacağı gibi, yalnız ara sıra veya iş zamanının bir kısmı boyunca (part time) çalışanlara da tesadüf edilecek ve bütün bu grupların kazançları fark edecektir. Kaldı ki, kazançlar yaş ve cinsiyete göre de değişmektedir. Bu sonuncu iki etkenin gelir dağılımı bakımından önemi, yalnız 25-64 yaşındaki erkeklerin geliri göz önünde bulundurulduğu zaman dağılımın simetri kazanıp normale yaklaşmasından anlaşılabilir (14).

2 — İktisaden gelişmiş memleketlerde son zamanlarda anonim şirketlerin hissedarları sayısının büyük ölçüde artması (meselâ Birleşik Amerika'da takriben 25 milyon kişiye varması) suretiyle halk sermayedarlığına

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

doğru adımlar atılmışsa da servetlerin dağılımında, özel mülkiyetin ve miras hukukunun tabii sonucu olarak önemli eşitsizlikler vardır. Hele veraset vergisi hadlerinin düşük bulunduğu harp öncesi devrede bu eşitsizlikler pek mühimdi: Servet ufak bir grupta toplanmış bulunuyor, bu gruba külliyetli sermaye gelirleri akıyor, öte yandan çoğunluk faiz, dividend, v.s. şeklinde gelirlerden hemen hemen tamamıyla yoksun olup esas itibariyle yalnız emeği karşılığı ile geçiniyordu. Servet temerküzünden doğan büyük sermaye gelirleri üst grupların mecmu gelirdeki payını yükseltmek suretiyle dağılımdaki eşitsizliği arttırmaktadır (15).

3 — İnsanların zekâ testleri ile ölçülen kabiliyetlerine göre, dağılımı normaldir. Ancak bu testlere konu teşkil eden kabiliyetler daha ziyade akademik olup, para kazanma kabiliyetinden başkadır. Çalışma serbestliği esasına dayanan ve fertlerin elde edebilecekleri gelirlerin sınırlanmamış bulunduğu toplumlarda bu sonuncu kabiliyetin bilhassa ne dereceye kadar risiko kabul edildiğine bağlı bulunduğu, insanların bu vasfa göre dağılımının muhtemel olarak asimetrik olduğu (16), bunun da gelir bölünmesinin aynı şekli arzemesine yol açtığı ileri sürülmüştür (17). Bazı araştırmacılar da dağılımı normal olan akademik kabiliyetlerle para kazanma kabiliyeti arasında varsaydıkları belirli ilişkilerin ve tesadüfî faktörlerin müşterek etkisiyle tepesi sola kaçmış bir gelir dağılımı eğrisi husule geleceğini ihtimalî hesap yardımı ile isbata çalışmışlardır (18).

4 — Türlü memleketlerin nüfusu ekonomik gelişme seviyesi itibariyle homogen değildir. Bu, çok kerre, belirli grupların çocuklarını okutmak ve yetiştirmek, kendi meslekî bilgi ve yeteneklerini arttırmak, meslek seçmek ve değiştirmek gibi hususlarda bir takım sosyal en-

gellerle karşılaşp çeşitli hak ve imkânlardan kanunen olmasa bile fiilen yoksun bulunmalarından ve toplumdaki üst mevkilere yükselememelerinden doğar. Durum böyle olunca bahis konusu gruplarla nüfusun geri kalan kısımlarının gelirleri arasında önemli farklar hasıl olur ve gelir dağılımındaki eşitsizlik büyür. Meselâ Birleşik Amerika'daki eşitsizliğin, kısmen, zencilerin kötü durumundan doğduğunu türlü araştırmalar ortaya koymuştur (19). Gelirlerdeki büyük farkların ve dağılımlarındaki simetri eksikliğinin başlıca sebepleri işte bunlardır (20).

7 — *Gelişmiş memleketlerde gelir eşitsizliklerinin azalması:*

İşaret ettiğimiz gibi iktisaden gelişmiş memleketlerde gelir dağılımındaki eşitsizlikler son on yıllarda bir hayli azalmıştır. Bir Amerikan iktisatçısının belki biraz mübalâğaya kaçarak «tarihin büyük sosyal devrimlerinden biri» olarak vasıflandırdığı bu olay özellikle 1930 ile 1950 arasında vukubulmuştur. Gelir eşitsizliklerinin azalışını aşağıdaki rakamlar belli etmektedir: (Rakamlar aileler birim kabul edilmek suretiyle ve - aksi belirtilmediği takdirde - vergi ödenmeden evvelki gelir miktarlarına göre tertip edilen istatistiklerin sonucunu gösterir).

Birleşik Amerika'da vergi kayıtlarına ve tamamlayıcı araştırmalara dayanılarak tesbit edilen gelir dağılımının temerküze oranı 1935/36 da 0.472 den 1950 de 0.405 e inmiştir (21). Dağılımdaki eşitsizlik derecesini temerküz oranından başka, gelirlerinin miktarına göre küçükten büyüğe doğru sıralanmış bulunan birim kitesini sayıca eşit 4, 5, 10 ve bazen daha fazla kısma bölmek ve - bilhassa en düşük gelirli ilk kısım ile en yüksek gelirli son kısım üzerinde durarak - bu kısımların mecmu

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

gelirdeki paylarını (22) incelemek suretiyle dahi anlayabiliriz. Gerçekten eşitsizlik arttıkça ilk kısmın payı alçalacak, son kısmın payı yükselecektir. Bu rakamlar da Birleşik Amerika gelir dağılımında aynı değişimleri yansıtmaktadır. Tablo I den görüleceği gibi en yüksek gelirli aileleri kavrayan beşte birin payı önemli ölçüde gerilemiş, buna karşılık diğer bütün kısımların, fakat bilhassa en aşağı gelirli ilk beşte birin payı yükselmiştir.

Tablo : 1

Birleşik Amerika : Beş Eşit Kısmı Bölünmüş
Ailelerin Mecmu Gelirdeki payı % (23)

Ailelerin :	1935-36	1950
En aşağı gelirli beşte biri	4.2	6.1
İkinci beşte biri	9.3	11.9
Üçüncü beşte biri	14.2	16.3
Dördüncü beşte biri	20.8	21.8
En yüksek gelirli beşte biri	51.5	43.9

İngiltere'de de benzer gelişmeler olmuştur. 1938 ile 1955 arasında gelir dağılımı serisinin temerküz oranı 0.445 den 0.384 e, birimlerin en üst gelirli yüzde beşinin toplam gelirdeki payı % 30.4 den % 20.1 e düşmüştür (24).

Danimarka'da beyanname veren gelir vergisi mükelleflerinin en yüksek gelirli yüzde 20 si 1939 da mecmu gelirin % 51 ini alırken bu nisbet 1952 de % 44 e inmiştir (25). Benzer değişmelerin iktisaden ilerlemiş diğer memleketlerde de vukubulduğunu istatistikler göstermektedir.

Öte yandan gelir farklarının sözü geçen memleket-

lerdeki azalışını istatistiklerin iki sebep dolayısıyla mübalâgalandırdığını kaydetmek lâzımdır:

a — İlk bahis konusu dönemde şirketler, emirlerinde zâtî finansman için daha büyük fonlar bulunmasını sağlamak maksadiyle, kârlarının gittikçe artan bir yüzdesini hissedarlarına dağıtmayıp alkoymağa başlamışlardır. Meselâ Amerika da 1920 yıllarında kurumlar vergisi ödendikten sonra kalan şirket kazançlarının % 72 si kâr hissesi olarak dağıtılırken bu oran 1942-48 de ortalama olarak % 37 ye inmiştir (26). Şirketlerce alınan kârlar teşebbüslerin varlığını ve dolaylı olarak hisse senetlerinin değerlerini arttırdığından, böylece dividandlardaki azalma hisse sahiplerinin servetlerinin büyümesiyle kısmen karşılanmış olmaktadır.

Bazı araştırmacıların gelir dağılımı incelenirken dağıtılmayan şirket kazançlarını hissedarların gelirine eklemek gerektiğini ileri sürmeleri bununla ilgilidir.

b — Ayrıca vergi kanunları iş hayatında mühim müşterilere verilen ziyafetlerin bedeli gibi bazı masrafları vergiye tâbi tutmamaktadır. Teşebbüslerin, üst mevkilerdeki memurlarına, bu gibi maksatlar için kullanılmak üzere fonlar ayırmaları (expense account) gittikçe yaygınlaşan bir teamül olmuştur. Müşahedeler, bu fonlardan gerçekte tamamiyle şahsî harcamalar yapıldığını ve şirketlerin, vergiden kaçınmak amacı ile, ara sıra yüksek memurlarının ücretleri yerine emirlerine verilen masraf fonlarını arttırdıklarını göstermiştir. Bu da büyük gelirlerin istatistiklerde olduğundan az gözükmesine yol açan bir faktördür.

Ancak bu iki faktörün etkisini gidermek için done-lerde yapılan ajüstmanlardan sonra hesaplanan eşitsizlik ölçüleri de, bilhassa şimdiye kadar bahis konusu ettiğimiz «vergiden evvelki» gelire ait rakamlar yerine «ver-

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

giden sonraki» gelir hakkındaki istatistikler göz önünde bulundurulduğunda, eşitsizliklerin kayda değer nisbette hafiflemiş olduğunu göstermektedir. Meselâ İngiltere gelir istatistiklerini ciddi bir eleştirmeye tâbi tutmuş olan bir yazarın, vergiden sonraki gelirlere ait doneleri tasahih etmek suretiyle yaptığı hesaplara göre, o memleketin genel gelir dağılımındaki eşitsizlik 1935-55 arasında aşağı yukarı % 10 oranında azalmış bulunmaktadır (27). Başka bir araştırmacı da Amerika'da en yüksek gelirli yüzde beşe mecmu gelirden düşen payın, dağıtılmayan şirket kazançları hissedarların vergiden sonraki gelirlerine ilâve edilmek suretiyle yapılan hesaplara göre, 1937-46 arasında % 27.1 den % 20.2 ye inmiş olduğunu tesbit etmiştir (28). Demek oluyor ki, gelir eşitsizliklerinin hafifleyişi sahte değildir. Gerçi bu hareket devam etmeyip 1950 den bu yana durmuş, hattâ bazı yıllarda temerküz oranı hafifçe artmıştır (29). Bununla beraber özel mülkiyet, çalışma ve kazanma serbestliği esaslarını kabul etmiş olan toplumlarda zenginler daha da zenginleşirken fakirlerin gittikçe yoksullaşacağı yolundaki tezi, olayların doğrulamamış, hattâ yalanlamış olduğu açıktır.

8 — *Gelir dağılımındaki eşitsizlikler niçin ve nasıl azaldı?*

Söz konusu memleketlerde gelir farklarının hangi faktörlerin etkisi ile ne surette hafiflemiş olduğu üzerinde biraz durmakta fayda vardır. Bu hususta bilhassa Birleşik Amerika'yı göz önünde bulundurarak şu noktalara işaret etmek gerekir.

Servet temerküzünün azalması gibi sebeplerin tesiri olmuşsa da en önemli rolü aşağıdaki iki faktörün oynadığı anlaşılmaktadır :

a) Ailelere ücret, emekli maaşı, kâr, fâiz gibi şekillerde akan gelirler arasında, değişkenlikleri, yani dağılımlarının ne derece eşit olduğu bakımından büyük farklar vardır. Amerika'da bu gelir tiplerinden her biri için 1952 yılına ait olmak üzere hesaplanan temerküz oranları şöyledir (30) :

Ücretler	0,27
İş gelirleri ve kârlar	0,63
Şirketlerin kâr hisseleri (dividandlar)	0,73
Faiz ve rantlar	0,56
Transfer gelirleri	— 0,13

Görüldüğü gibi ücretlerin ve bilhassa transfer gelirlerinin dağılımı az çok eşit, diğerlerinininki eşitsizdir.

Bahis konusu dönemde bu gelir tiplerinden az değişken olan ücretlerin ve transfer gelirlerinin mecmu gelirdeki payı yükselmiş, çok değişken olan sermaye ve teşebbüs gelirlerinin payı ise - şirketlerin kâr dağıtma politikalarındaki tahavvülün etkisi altında kalmış olan dividandlar hesaba katılmadığı takdirde dahi - gerilemiştir (Tablo 2 ye bakınız).

Tablo : 2

Birleşik Amerika : Vergiden Evvelki Gelirlerin
(Personal Income) Tip İtibariyle Ayrılışı (31)

	1929-39	1949-57
Ücretler	61.5	67.7
Müteşebbis gelirleri	14.7	14.7
Rant ve faiz	14.4	8.4
Şirketlerin kâr hisseleri	5.7	3.5
Transfer gelirleri	3.7	5.6
	100.0	100.0

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

Bu hareketlerin sebepleri pek çeşitlidir. Emek karşılığı gelirler oranının sermaye gelirleri aleyhine yükselmesi Amerika'da sermaye arzının emek arzından daha esnek bulunmuş olmasına, başka bir ifade ile ihtiyaç duyulan munzam sermayeler az çok kolayca temin edilebildiği halde, munzam işçilerin, ücretler büyük ölçüde arttırılmadan, temin edilememesine atfedilmektedir (32). Bunda da dışarıdan Amerika'ya göçlerin azalması, sendikaların kuvvet kazanmaları gibi faktörlerin etkisi vardır.

Hareketlerin sonucuna gelince aralarında az fark bulunan gelirlerin nisbî öneminin artmasıyla genel gelir dağılımındaki eşitsizlik derecesinin kendiliğinden alçalacağı tabiidir.

b — İkinci bir sebep harp öncesine nazaran vergilerde müterakkiliğin artmış olmasıdır. Amerika'da çeşitli gelir dilimlerindeki mükelleflerin taşıdığı vergi yükündeki değişmeler tablo 3 de gösterilmiştir.

Tablo : 3

Birleşik Amerika
Gelirin Yüzdesi Olarak Vergi Yüğü (33)

	1938-39	1946-47
Mükelleflerin en az gelirli dördte biri	18	16
İkinci dördte biri	18	16
Üçüncü dördte biri	17,5	17,5
En yüksek gelirli dördte biri	25	30

Demek oluyor ki sermaye gelirlerindeki nisbî gerileme dolayısıyla zâten önemi azalmış olan büyük gelirleri, üstelik vergiler de, harp öncesi döneminden daha fazla kırpmağa başlamışlardır.

9 — Geri kalmış memleketlerde gelir dağılımı:

Şimdi de geri kalmış memleketlerdeki gelir dağılımını inceleyelim. Bu memleketler hakkındaki istatistikler eksiktir. Bazıları için mevcut rakamlar da tek bir yıla ait olup, gelir dağılımının zamanla ne gibi değişmelere uğradığını belli etmemekte ve yalnız araştırmanın yapıldığı yıldaki durumu göstermektedir. Eldeki istatistiklerden çıkan sonuca göre bahis konusu ülkelerde gelir dağılımı ilerlemiş ülkelerde olduğundan umumiyetle daha eşitsizdir. Bu nokta, çeşitli memleketler için hesaplanmış olan gelir temerküzü oranlarını Birleşik Amerika'ya ait (takriben 0.40 civarındaki) oranın yüzdesi olarak gösteren tablo 4 den anlaşılabilir :

Tablo : 4

Çeşitli Memleketlerde Gelir Temerküzü Oranı (34)
(Birleşik Amerika'ya ait Oranın Yüzdesi Olarak)

Danimarka	77
Hollanda	86
İsrail (yalnız musevi nüfus)	88
İngiltere	100
Kanada	100
İtalya	108
Japonya (35)	111
Seylan	115
Porto Rico	120
El Salvador	139

Görüldüğü gibi Danimarka, Hollanda ve (arap nüfus hariç) İsrail'de eşitsizlik Amerika'dakinden az, İngiltere ve Kanada'da Amerika'daki kadar, İtalya ve Japon-

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

ya (35) ve diğer üç memlekette ise oradakinden fazladır. Bu son üç memleketin hepsi geri kalmıştır (36).

Birleşik Amerika'nın türlü bölgelerindeki gelir dağılımı hakkında tertip edilen araştırmaların, bölgelerin gelişme seviyesi yükseldikçe gelir eşitsizliğinin azaldığını göstermiş olduğunu da bu münasebetle kaydetmek gerekir. 1959 yılı için yapılan hesaplara göre nüfus başına millî gelirin en yüksek (yılda 2298 dolar) olduğu bölgede gelirlerin temerküz oranı en alçak (0.33) dır. Nüfus başına millî gelirin en düşük (yılda 1428 dolar) olduğu bölgede ise temerküz oranı maksimuma (0.43 e) çıkmaktadır (37).

Gelişmemiş memleketlerde gelir dağılımının ilerlemiş memleketlere nazaran daha eşitsiz olması sebeplerine gelince, evvelkilerde kabiliyetler dağılımının daha değişken, riziko kabulü eğiliminin daha zayıf olması gibi hipotezleri (38) bir tarafa bırakarak şu noktaları belirtmek gerekir :

Bahis konusu ülkeler baştan başa geri kalmış değildir. Geri kalmış olan, özellikle, köy nüfusu, bazı hallerde belirli ırkî gruplar, tarım sektörü ve uzak bölgelerdir. Bunlar yanında adalar veya adacıklar halinde, öğretim görmüş, bir takım maharetler kazanmış, yeni hayat görüşlerini benimsemiş nüfus grupları, modern teknikler uygulayan üretim kolları ve ilerlemiş bölgeler vardır. Yani bugün geri kalmış denilen memleketlerin belki en tipik vasfı, homogen olmamalarıdır. Nüfusun, tekniğin ve bölgelerin gelişme seviyesindeki bu farklar, özel mülkiyet hakkını ve çalışma ve kazanma serbestliğini kabul etmiş olan toplumlarda şüphesiz gerek sektörler arasında gerek aynı sektör içinde mühim gelir eşitsizlikleri doğuracak ve belki ayrıca ücretler, kârlar gibi belirli

tipte gelirlerin değişkenliğini gelişmiş memleketlerdeki- ne nazaran arttıracaktır (39). Kaldı ki, geri kalmış mem- leketlerdeki şartlar rekabet rejiminin iyi işliyememesine ve sermaye gelirleri ile kârların aşırı derecede yükselme- sine yol açabileceği gibi gelirlerin redistribüsyonunu (da- ğılımlarının bilerek değiştirilmesini) sağlayacak bir ver- gi sistemine ve sosyal politikaya da umumiyetle mâni olur.

Tanınmış bir iktisatçı ve istatistikçi bugünkü ilerle- miş memleketlerin evrimleri sırasında geçirdikleri safha- ları gözönünde bulundurarak iktisadî gelişmenin ilkin gelir eşişsizliklerini büyüttüğünü, bir müddet sonra kü- çülttüğünü ileri sürmüştür (40). Bu teze göre hiç geliş- memiş olan, yani sanayiden evvelki (pre industrial) aşa- mada bulunan bir memlekette nüfusun büyük çoğunlu- ğunun gelirleri arasındaki farklar ve dolayısıyla genel gelir dağılımındaki eşişsizlik azdır (41). Gelişme ilkin belirli üretim kollarında kendini gösterdiği ve nüfusun yalnız bir kısmını faydalandırđı için gelir eşişsizlikle- rinin artmasına yol açar. Daha sonra geniş nüfus kütle- lerini ilerlemekten alıkoyan sosyal ve iktisadî engellerin tedricen ortadan kalkması, bilhassa onlara öğrenim im- kânının sağlanması, kalkınmanın başka sektörlerle de sıç- raması ve sermayenin bollaşıp arzındaki esnekliğin art- ması neticesinde (ve iyi bir vergi sisteminin kabulü, te- kel'lerin önlenmesi gibi hususları güçleştiren genel şart- ların değişmesi ile) eşişsizlikler azalır. Bu azalma da, genellikle, diğer gelir tiplerinden daha az değişken olan ücret şeklindeki gelirlerin mecmu gelirdeki payının - tar- rımda ve küçük sanayide çalışanların artan bir yüzde- sinin ücretli işler tutmaları dolayısıyla - yükselmesi su- retiyle gerçekteşir (42).

Ancak bu teoriden bugünkü geri kalmış memleket-

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

lerin, geliştikleri zaman gelir eşitsizlikleri nasıl olsa azalacağına göre, dağılıma müdahale etmemeleri gerektiği sonucu çıkarılamaz. Çok değişken olan kârların ve sermaye gelirlerinin ücretlerden daha hızlı artış kaydetmeleri ve böylelikle gelir dağılımındaki eşitsizliğin artması imkânsız değildir. İleri memleketlerde bazı tekel'lerin meydana gelmesi dolayısıyla evvelce arasıra gerçekleşmiş bulunan bu hali (43), anlattığımız gibi, son on yıllarda sermayenin bollaşması ve işçi arzının esnekliğini kaybetmesi gibi faktörler önlemiştir. Geri kalmış memleketlerde şimdiki halde sermaye kıt, işçi bol olduğundan, böyle bir frenin mevcut olduğundan bahsedilemez. Bugün hâkim olan sosyal görüşler gelir eşitsizliklerinin şiddetlenmesine hiç de elverişli olmadığından fren rolünü piyasa kuvvetleri yerine iktisadî - malî - sosyal politikanın oynaması gerekir.

10 — *Sosyalist memleketlerdeki durum :*

Bu bölümü bitirirken son 50 yıl içinde vücut bulmuş olan sosyalist memleketlerdeki durumdan da biraz bahsetmek uygun olur.

Bu memleketlerde, hattâ Sovyet Rusya ve Çekoslovakya gibi gelişmiş bulunanlarda, gelirlerin nasıl dağıldığı hakkında istatistikler eksiktir (44). Esasen sosyalist memleketlerle kapitalist adı verilenlerin gelir dağılımı mukayese edilirken büyük bir engelle karşılaşılır : Sonuncularda ancak maliyete göre belirlenen bir fiyat ödemek suretiyle sağlanması mümkün olan bazı hizmetler evvelkilerde halka bedava veya maliyetinden düşük fiyatlarla arz edilmektedir. Gelir istatistikleri tertip edilirken bu hizmetlerin, her birimin gerçekte onlardan ne

oranda faydalandığına göre değerlendirilmesine imkân olmadığı meydandadır. Kıymeti en alt dilimlerde aile gelirlinin üçte birine kadar yükselen (45) ve ortalama olarak memlekete göre gelirin % 20 - 30 una (46) varan bahis konusu hizmetler arasında, öğrenim, tedavi, doğum ve cenaze masrafları yardımları v.s. vardır. Kiraların da, alt gelir dilimleri için, maliyetin altında kaldığı anlaşılmaktadır (47).

Donelerin noksan olmasına rağmen bugünkü sosyalist toplumlarda gelir durumunun, ana çizgileri ile, şöyle olduğu söylenebilir : Üretim araçlarının sosyalizasyonu yani devletin veya kooperatifler gibi grupların mülkiyetine girmiş olması dolayısıyla, adı geçen memleketlerde sermaye gelirleri ile kârlar, hiç değilse resmen, ortadan kalkmıştır. Resmen diyoruz. Çünkü bazı iddialara göre gerçekte oldukça büyük bir spekülâtörler grubu vardır (48). Önemi belirsiz ve hesaba katılması imkânsız olan bu grubun kârlarından vaz geçilirse, bazı serbest meslek gelirleri ve kollektif tarım işletmelerindeki çiftçilerin, şahsen faydalanılmak üzere kendilerine bırakılmış olan küçük topraklardan elde ettikleri kazançlar dışında, bütün gelirler ücret mahiyetini taşımaktadır. En büyük farklılığı gösteren mülkiyet gelirleri ile kârların mevcut olmayışı, sosyalist memleketlerdeki genel gelir dağılımına şüphesiz kapitalist ülkelerdekinden daha büyük bir eşitlik vermektedir. Meselâ ailelerin en az gelirlisi % 20 sinin toplam gelirdeki payının Amerika'da 1950'de % 6.1 olmasına karşılık Macaristan'da 1962 de % 9.1, Yugoslavya'da 1963 de % 7.6 olduğu bildirilmiştir (49).

Öte yandan bütün gelirler aynı seviyeye getirilmiş olmaktan uzaktır. Gerçi bugün Çin eşitçi bir ücret politikası tâkip ettiği gibi Sovyet Rusya'da da 1920 yılları

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

rında böyle bir yol tutulmuş, kalifiye ve acemi işçilerin ücreti birbirine çok yaklaştırılmıştı. Ancak sonraları bir vasıflı işçi kıtlığı başgösterdiğinden, ücret eşitliğinin sosyalist sistemin gereği olmadığı ileri sürülerek (50), bizzat Stalin'in teşebbüsü ile (51) bu usûl bırakılmış ve vasıflı işçilerin ücreti acemi işçilere verilenin çok üstüne çıkarılmıştır (52). Evvelkilerin aldıkları ile en düşük ücret arasındaki oran 1930 yıllarında 3.5 tahmin edilmiştir. 1958 de 2.8 e-inmiş olan bu oranın 1959 da uygulanan 7 yıllık plânda 2.0 a düşürülmesi öngörülmüştür (53). Teknik ve yönetici personelin ve hele bilgin ve artistlerle devlet ve parti ileri gelenlerinin kalifiye işçilerden fazla ücret aldıkları da kaydedilmelidir. Bu durum dolayısıyla, çeşitli yazarların incelemelerine göre, emek karşılığı gelirlerin Sovyet Rusya'da ve kapitalist memleketlerde şimdiki kadarki dağılımı birbirinden pek farklı bulunmamaktadır.

IV — TÜRKİYE'DE GELİR DAĞILIMI

II — 1963 Gelir Dağılımı Araştırması (GDA)

Türkiye'deki gelir dağılımını incelerken evvelâ bu konu hakkında ne gibi doneler mevcut olduğu üzerinde durmak icap eder. Memleketimizde epey zamandanberi bazı millî gelir istatistikleri tertip edilmekte ise de son yıllara kadar gelir dağılımı ile ilgili hiç bir istatistik yoktur. Devlet Plânlama Teşkilâtı bir kaç sene evvel bu boşluğu doldurmağa çalıştı ve bir gelir dağılımı araştırması (GDA) yaptırdı. 1963 yılına ait olan bu araştırma sondaj usulü ile tertip edilmediği gibi, bizde gelir vergisinin

umumî olmaması, beyanname veren mükelleflerin 1963 de 327.000 kişiden ibaret kalması ve vergi kaçakçılığının pek şümüllü bulunması gibi sebepler dolayısıyla gelir vergisi kayıtlarına da - bir kaç husus dışında - dayanmıyordu. Uygulanan usûl şu idi (54) : 1963 de 59 milyar lira tutan yurt içi gelirden hareket edilmiş ve şahsî gelire yaklaşmak üzere bu miktar, transfer gelirlerinin eklenmesi ve iktisadî devlet teşekküllerinin yarattığı fonların indirilmesi gibi, bazı ajüstmanlara tâbi tutulmuştur. Ajüstmanlar neticesinde elde edilen meblâğdan (54.67 milyar) tarım geliri (24.4 milyar) ve tarım dışı sektörde ödenen ücretlerin tahmini miktarı (9.4 milyar) indirilmiş ve bakiye (20.87 milyar) beyanname mükelleflerin, serbest meslek ve küçük ticaret ve sanayi erbabının (yani kısacası tarım dışı sektördeki müteşebbislerle kendi hesabına çalışanların) vergi dairelerine 4.9 milyar olarak bildirilmiş olan gelirlerinin gerçek miktarı kabul edilmiştir (55). Bundan sonra sonuncu grupla tarım dışındaki ücretlilerin, emeklilerin ve tarımın tahmin edilen mecmu geliri çeşitli gelir dilimlerine serpiştirilmiştir. Bu serpiştirme de, tarım, ücretliler ve emekliler hususunda az çok karine teşkil edebilecek bazı kısmî istatistikler göz önünde bulunduralarak, fakat diğer grup hususunda indî bir şekilde yapılmıştır. Nihayet fertlere ait rakamlar türlü varsayımlarla aile esasına çevrilmiştir.

Bu suretle elde edilen rakamlar Türkiye'de pek büyük, hattâ bir çok geri kalmış memleketlerdekinden daha şiddetli gelir eşitsizlikleri bulunduğunu göstermiştir. Meselâ G.D.A. ya göre ailelerin en küçük gelirli beşte birinin toplam gelirdeki payı (tarım ve tarım dışı sektörler bir arada) % 4.5, halbuki Porto Rico'da % 4.8 Seylan'da 4.9 dur. En yüksek gelirli beşte birin payı ise Türkiye'de % 57.0 diğer iki memlekette % 54.7 dir (56).

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

Bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi G.D.A. da uygulanan metodlarda büyük zaaf ve kusurlar vardır. Bunlardan biri beyannameli mükelleflerle götürü vergiye tâbi serbest meslekler ve küçük ticaret ve sanayi erbabının mecmu gelirinin doğrudan doğruya tahmin edilmeyip bakiye olarak tâyin edilmiş ve böylece bu bakiyeye varmak için millî gelirden indirilen değerlerin tahmininde yapılabilecek yanlışların etkisi altında kalmış olmasıdır. Diğer mühim bir zaaf, bu sonuncu grubun (ve kısmen diğer grupların) mecmu gelirini fertlere serpiştirmede ve hele fertlere ait rakamların aile birimi esasına çevrilmesinde müşahedelerle elde edilen bilgiler yerine (57) doğruluğu şüpheli varsayımlara dayanılmış bulunmasıdır. Bu sebepler dolayısıyla G.D.A. nın, bazı konular hakkında ilginç malûmatı ihtiva etmekle beraber, gelir dağılımı hakkında hiç bir surette güvenilemeyecek, hattâ kaale alınamiyacak rakamlar vermiş olduğu ve sonuçlarının müşahedelere dayanan bir istatistik teşkil etmeyip sun'î bir inşa niteliğini taşıdığı söylenebilir. Gelir dağılımını, hazırlayıcı ve tamamlayıcı etüdlerle lüzumlu bazı doneler sağlanmadan tahmine kalkışılmış olduğuna göre, bu keyfiyeti tabîî görmek gerekir. Bir eleştiricinin belirtmiş olduğu gibi, mevcut malzeme ile Türkiye için genel kişisel gelir dağılımını tesbite imkân yoktur ve böyle bir teşebbüste ısrar edildiği takdirde hatalı ve yetersiz metodlardan ve sun'î ve gerçek dışı varsayımlardan kaçınılamaz (58).

12 — *Gelir Dağılımı Araştırması memleketteki gelir eşitsizliklerini olduğundan az mı gösteriyor?*

İncelenmesi gerekli bir mesele G.D.A. nın hatalı olduğu şüphe götürmeyen sonuçlarının gerçekten ne

yönde ayrıldığı, yani gelir eşitsizliklerini olduğundan fazla mı eksik mi gösterdiği. Eksik gösterdiğine inananlar vardır. Nitekim buna yol açtığı iddia edilen hatalardan bir kısmının etkisini gidermek maksadıyla, G.D.A. sonuçlarında ajüstmanlar yapılmış ve daha şiddetli gelir farklarına delâlet eden bir seri elde edilmiştir. Bu seriye göre meselâ Türkiye'de ailelerin en düşük gelirli beşte birinin mecmu gelirdeki payı % 4.5 olmayıp, % 4.2 den ibarettir. En yüksek gelirli beşte birin payı ise % 57 yerine % 61 dir (59).

G.D.A. da uygulanan metodlardan eşitsizliklerin gerçeğe nazaran küçük görünmesine sebep oldukları iddia edilenler şunlardır :

a — G.D.A. da tam mükelleflerin kendi beyanlarına göre 4.1 milyardan ibaret olan 1963 mecmu gelirinin, vergiden kaçırılan meblâğlarla beraber, hakikatte 15.1 milyarı bulduğu kabul edilmiş, bu miktara varmak için beyan edilen gelirlere zamlar yapılmış, ancak bu zamlar eksik bildirme nisbetinin küçük gelirlere büyük gelirlere doğru gidildikçe alçaldığı varsayımına göre uygulanmıştı. İleri sürüldüğüne göre Antalya hakkında mevcut bazı doneler üzerinde yapılan bir hesaptan (60) bu zam usulünün sakat olduğu ve bütün dilimlerdeki gelirleri aynı oranda arttırmak gerektiği neticesi çıkmıştır. Bu usûl tatbik edildiği takdirde gelirler arasındaki farkların G.D.A. daki zam metoduna nazaran büyüyeceği ve hesaplanacak eşitsizlik ölçülerinin yükseleceği açıktır. Yukarıda bahsettiğimiz düzeltilmiş gelir dağılımı serisi, ilâveler ikinci usule göre yapılmak suretiyle elde edilmiştir. Ancak G.D.A. da tatbik edilmiş olan zam usulüne karşı yapılan bu itiraz yerinde değildir. Büyük gelirleri gizlemek güçtür. Vergi daireleri yüksek dilimlerdeki mükelleflerin beyannamelerini genellikle her yıl ve

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

diğer beyannamelere nazaran daha büyük bir titizlikle kontrol ettiklerinden, bütün müşahedeler eksik bildirme oranının, G.D.A. nın varsayımına uygun olarak, büyük gelirlerde alçaldığını göstermektedir. Tek bir yer için niteliği pek belirli olmayan bazı donelere dayanılmak suretiyle yapılmış olan bir hesabın neticesi bu müşahedeleri hiçe saymak için yeterli bir sebep teşkil edemez.

b — Eşitsizlikleri sahte olarak hafiflettiği iddia edilen diğer bir işlem de şudur : G.D.A. da götürü vergiye tâbi ticaret, sanayi ve serbest meslek erbabından bir çoğunun hiç vergi vermediği, verenlerin de gelirlerine göre gereğinden daha az vergi ödedikleri göz önünde bulundurulurken bu gibi kimselerin sayısı 394.000 yerine 583.000, mecmu gelirleri de 776 milyon yerine 5.768 milyon kabul edilmiş ve sonuncu miktar, tam mükelleflerin mecmu geliri gibi, fertlere ve ailelere dağıtılmıştır. Bu dağıtımın ilk sonucu G.D.A. yı hazırlayanlarca tatmin edici bulunmamış ve sonra daha hafif eşitsizlikler gösteren ikinci bir seri tertip edilerek araştırmada bu ikinci seri esas tutulmuştur. (Bununla beraber araştırma sonuçlarını ihtiva eden eserde ilk seri de yayınlanmıştır). Bu işleme karşı, dağılımı daha eşit göstermesinin ikinci seriyi tercih için bir sebep teşkil edemeyeceği ve ilkinin göz önünde bulundurulması gerektiği itirazı yapılmıştır (61). Ancak tercihin eşitsizlikleri az göstermek maksadiyle değil, daha ziyade, ilk seride ayrılıklar ve gelişmeler görüldüğü için yapıldığı tahmin edilebilir. Her halde ikincisini tercihe sâik olan gerçek sebepler tahlil edilmeden ilk seriye avdet etmek doğru olmasa gerektir. Buna rağmen sözü geçen ajüstmanda bu ikinci seri ilki yerine geçirilmiştir (62).

c — Ayrıca GDA da tarımsal ücretlerin tesbiti için uygulanan usulün (63) ve tarımsal gelir dağılımının

1963 tarım sayımı sonuçlarına göre tahmin edilmiş olmasının - o sayımın sonuçları özellikle büyük işletmeler tarafından yapılmış olduğuna ihtimal verilen eksik beyanların etkisi kalmış olmak itibariyle - gelir eşitsizliklerini kısmen gizlediği ileri sürülmüştür (64). Ancak gerekli verilerden hiç birinin mevcut olmaması dolayısıyla GDA neticelerinde bu hususlar için düzeltmeler yapılmamıştır.

13 — *Eşitsizlikleri mübalâğalandıran hatalar:*

Buna karşılık GDA da aksi yönde müessir olan yani gelir eşitsizliklerini mübalâğalandıran çeşitli mühim hatalar bulunduğu daha büyük bir emniyetle söylenebilir. Bu hatalardan bilhassa ikisine işaret etmek lâzımdır :

a — Tarım dışı sektördeki ücretler tutarı hakikî seviyesinden çok daha az, sermaye gelirleri ile kârlar ise olduğundan hayli fazla tahmin edilmiştir.

İlkin başka bir yazımızda belirtmiş olduğumuz gibi (65), 1960 ve 1965 nüfus sayımlarının aktif nüfusun meslekteki mevkiine göre bölünüşü hakkındaki rakamlarının karşılaştırılmasından çıkan neticeye göre, ücretlilerin esas tutulan sayısı eksiktir ve gerçekte takriben 2.1 milyon iken 1.84 milyon kabul edilmiştir (66). Üstelik GDA da yalnız nakdî ücretlerin göz önünde bulundurulduğu ve işçilere ucuz veya bedava yemek, bazen lojman ve iş elbisesi verilmesi ve çocuk zamları, ölüm ve doğum yardımları v.s. şeklinde sağlanan istifadelerin hesaba katılmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tarım dışı sektörde 1963 de ödenen ücretlerin 9.4 milyon kabul edilmiş olan tutarı hakikatin çok altında kalmaktadır. Netekim yeni bir araştırmaya göre bu meblâğ, 4 milyar lira fazlasıyla, 13.4 milyara varmaktadır (67).

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

Ücretler tutarının eksik tahmin edilmesi ile de, bunların ve diğer bazı kalemlerin yurt içi gelirden indirilmesi suretiyle bulunmuş olan, tarım dışı sektördeki kârların ve sermaye gelirlerinin toplamı otomatik olarak şişmiştir. Kaldı ki, yurt içi gelirden gerekli bütün indirimelerin yapılmamış olması da, bu sonuncu gelirleri ayrıca mübalâgalandırmış bulunmaktadır. Gerçekten sözü geçen gelirleri, araştırmada olduğu gibi, bakiye olarak tesbite kalkışıldığında, yurt içi gelirden, şirketlerin dağıtılmayan kazançlarının düşülmesi lüzumu hakkında evvelce anlattığımız sebepler dolayısıyla tereddüt edilebilir. Fakat kurumlar vergisi hasılatıyla ordu için yapılan masrafların - bunlar kâr, fâiz, v.s. nin unsuru sayılmayacağı cihetle - indirilmeleri herhalde icap ederdi (68); halbuki bu yapılmamıştır.

Bahis konusu hatanın neticesine gelince değişkenliği az olan ücretler küçültüldüğü, değişkenliği çok olan kârlar ve sermaye gelirleri olduğundan fazla gösterildiği takdirde genel gelir dağılımındaki eşitsizlik derecesinin sahte olarak yükseleceği meydandadır. Netekim GDA sonuçlarında bu hataların etkisini giderecek düzeltmeler yapılınca (69) tarım dışı sektöre ait (onda birlerden hesaplanan) temerküz oranı 0.53 den 0.43 e inmektedir.

b — GDA da tarım dışı sektördeki teklere ait rakamların aile esasına çevrilmesinde (70) uygulanmış olan usul de eşitsizlikleri mübalâgalandırmı niteliktedir. Bu çevirmeyi sıhhatli olarak yapabilmek için türlü gruplarda ve gelir dilimlerindeki ailelerde kaç üyenin ne kadar geliri olduğu hakkında sondaj şeklinde araştırmalarla bilgi toplamak lâzım gelirdi. GDA da, bunun yerine, tarım dışı sektörde ayırt edilen 4 ana gruba dahil ailelerde gelir sahibi üyelerin ortalama sayısı itibarî bir şekilde tahmin edilmiş ve çevirme işlemi, fertlerin ge-

liri hakkındaki rakamlara - aynı gruptaki çeşitli gelir dilimleri arasında hiç fark gözetilmeksizin - bahis konusu ortalamayı katsayı olarak tatbik suretiyle yapılmıştır. Sözü geçen ortalamalar aşağıdaki gibidir.

*Çeşitli Gruplara Dahil Ailelerde Gelir Sahibi
Üyelerin Tahmin Edilen Ortalama Sayısı*

Ücretliler	1.85
Götürü ticaret ve serbest meslek erbabı		1.71
Beyannameli mükellefler	1.00
Emekliler	1.66

Yapılan işlem şu misalden anlaşılabilir :

Emekliler arasında 600 liradan az geliri 7.641 kişi vardı, ve bunların toplam geliri 2.292.000, ortalama geliri 300 lira tutuyordu. Çevirmede evvelâ kişi sayısı emekli grubu için kabul edilen (1.66) katsayısı ile bölünerek aile sayısı elde edilmiştir: 4.606. Toplam gelirin bununla bölümü olan 498 lira da o ailelerin gelir dilimi sayılmıştır. Bu sonuncu rakama teklerin ortalama gelirini 1.66 ile çarpmak suretiyle doğrudan doğruya da varılabileceğine göre, tutulmuş olan yol, kişilerin sayısını katsayı ile bölmek, ortalama gelirini onunla çarpmaktan ibarettir. Emekliler grubundaki diğer bütün gelir dilimlerine de 1.66 katsayısı uygulanmıştır. Bir seride birim sayısı (N_i) bir sabit miktar (a) ile bölündüğü, dilim değeri (X_i) ise aynı sabit (a) ile çarpıldığı takdirde hesaplanacak dağılım ölçüleri hiç değişmeyeceğinden, GDA da uygulanan çevirme usulü, her gruptaki kişisel gelir dağılımını aileler için de geçerli saymak anlamına gelir. Halbuki bu hususta göz önünde bulundurulması gerekli mühim bir nokta vardır: Başka memleketlerde ter-tip edilen istatistikler (ve Türkiyede bazı müşahedeler)

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

kazanç sahibi aile üyeleri sayısının küçük gelir dilimlerinde en yüksek olduğunu ve büyük gelirlere doğru gidildikçe gerilediğini göstermektedir. Bu husus Birleşik Amerika'ya ait tablo 5'den de anlaşılabilir.

Tablo : 5

Tarım Dışı Sektörde İş Sahibi Evli Kadınların
Oranı (%) «Kocanın ücretine göre»
Nisan 1952: (71)

KOCANIN ÜCRETİ DOLAR	%
1 — 999	40.2
1.000 — 1.499	37.8
1.500 — 1.999	34.6
2.000 — 2.999	32.0
3.000 — 3.999	27.4
4.000 — 4.999	25.6
5.000 — 5.999	21.3
6.000 ve +	13.3

Yani düşük gelirlili aileler, daha fazla üyenin iş tutması suretiyle nisbi durumlarını bir miktar düzeltebilmektedirler. Aile esasına dayanan istatistiklerin gelir dağılımındaki eşitsizlikliği teklere ait istatistiklerden hayli daha az göstermesi bununla ilgilidir.

Şu halde çevirme GDA da olduğu gibi itibarî bir şekilde yapıldığı takdirde teklere ait rakamlara bütün dilimlerde aynı katsayının değil, yüksek dilimlere doğru alçalan (degresif) katsayıların tatbiki gerekirdi. Bunun yapılmamış olması, bir gruptaki teklere gelir dağılımını, olduğu gibi ailelere teşmil etmek mânasına geldiğinden eşitsizliği sunî olarak şişirmiştir. Şüphesiz GDA

da bahis konusu 4 grup için kabul edilmiş olan katsayılar grupların ortalama geliri ile az çok ters orantılıdır. Fakat bu keyfiyet gruplar içindeki dilimlere regresif katsayılar uygulanmamış, meselâ 1.85 katsayısının hem 3.000 lira hem de 36.000 lira gelirlere tatbik edilmiş olmasından doğan hatanın etkilerini gideremez (72).

14 — Gerçek durum hakkında çıkan sonuç:

Şu halde GDA da uygulanan usûllerden ve kullanılan ana donelerden gelir dağılımındaki eşitsizlikleri sahte olarak küçülttükleri ileri sürülerek tenkit edilenlerin bir kısmı hakikatte yanlış değildir, bazıları hakkındaki iddialar da herhangi bir müşahede ile desteklenmemiştir. Öte yandan GDA da aksi yönde etki yapmış olan ağır yanlışların varlığı meydandadır. Bu duruma göre araştırma sonuçlarının mevcut eşitsizlikleri gizlemekten ziyade hayli mübalâgalandırdığına kuvvetle ihtimal verilebilir. Dolayısıyla GDA da ileri sürülen, Türkiye'de dağılımın Seylan ve Porto Rico'dakinden daha kötü olduğu yolundaki, bizde devlet sektörünün bu iki memlekete nazaran çok daha geniş, arazi mülkiyetindeki temerküzün ise daha hafif olması (73) dolayısıyla inanılması güç olan iddia da mesnetsiz kalır. Az çok indî bir inşa niteliğini taşıması itibariyle ağır hataların etkisi altında kalabilecek olan istatistiklerden, bir memleketin milletlerarası mevki hakkında hüküm çıkarılamıyacağı meydandadır.

GDA sonuçlarını kale almak imkânsızlığı ve güvenilebilir başka donelerin yokluğu dolayısıyla Türkiye'nin bugünkü gelir dağılımında mevcut eşitsizlik derecesini rakamla ifade etmek kabil değildir. Bununla beraber ge-

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

nel mahiyette bazı düşüncelere dayanarak, dağılımda GDA'nın gösterdiği kadar olmasa bile yine önemli eşitsizlikler bulunduğu kabul edilebilir. Evvelce işaret ettiğimiz gibi geri kalmış memleketlerle bünyeleri homogen olmıyan ilerlemiş ülkelerde umumiyetle diğerlerinde olduğundan daha büyük gelir farkları vardır. Türkiye ise bünyesinde belirgin bir ayrılık bulunan az gelişmiş bir memlekettir. Ayrılık özellikle tarımın diğer üretim kollarına ve köylülerin şehirlilere nazaran geri bir gelişme seviyesinde bulunmasından doğmaktadır. Şehir ve köyler arasında öğrenim bakımından mevcut büyük farkları gösteren rakamlar gibi, diğer çeşitli istatistikler de bu ayrılığı yansıtmaktadır. Meselâ GDA ya göre ailelerin ortalama (medyan) geliri tarımda 4.245 lira, tarım dışında 12.180 liradır. Sektörde faal nüfus başına düşen net üretim kıymetini tarım ve imâlât sanayii için hesaplayıp ilkinin ikincisine yüzdesini bulursak oranın 1959 da Batı Almanya'da % 42, İtalya'da % 48, Birleşik Amerika'da % 55, Danimarka'da % 93, İngiltere'de % 115 olmasına karşılık Türkiye'de % 29 dan ibaret kaldığını görürüz (74). Sektörler arasındaki bu gelişme seviyesi farklarının, müterakki gelir vergisinin bütün gelirlere teşmilini, bir çok redistribüsyon tedbirlerini ve aşırı kazançlara meydan veren tekel durumlarının önlenmesini güçleştiren genel şartların etkisine katılarak, gelirler arasında, özel mülkiyet ve çalışma esaslarını kabul etmiş olan diğer bir çok memleketlerdekinden daha büyük farklar doğuracağı açıktır. GDA da tarım sektörü ile tarım dışı sektöre ait serileri birleştirmek suretiyle bütün memleketteki gelir dağılımı tesbit edildiğinde iki sektör için ayrı ayrı hesaplanandan daha yüksek bir temerküz oranının elde edilmiş olması da, memleket bünyesindeki ayrılığın belki bir işaretini teşkil etmektedir. GDA'nın verdiği nihaî serileri ailelerin onda birlik kı-

sınırlarının mecmu gelirdeki paylarını gösterecek surette düzenledikten sonra elde edilen temerküz oranları aşağıdaki gibidir :

Tarım (Toprak dağılımı yaklaşımı - Bölgeler)	0.466
Tarım dışı sektör	0.529
İkisi bir arada (Bütün Türkiye)	0.558

15 — *Gelir dağılımının uğradığı ve uğrayacağı değişmeler:*

Türkiye'de belirli bir yıldaki gelir dağılımı durumunu gösteren güvenilebilir rakamlar bile bulunmadığı halde dağılımın uğradığı ve uğrayacağı değişmeler hakkında hükümler verildiğini görüyoruz. Bu, hattâ Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında dahi yapılmış, 1950-56 döneminde memur, çiftçi ve işçi ortalama gelirlerinin bazı müşahedelere göre adam başına gayri safi milli hasıla derecesinde artmamış olmasından, kârlarla sermaye gelirlerinin daha şiddetli bir yükseliş kaydetmiş, bunların millî gelirdeki payının ücretler aleyhine artmış ve memlekette gelir eşitsizliklerinin şiddetlenmiş bulunduğu sonuçları çıkarılmıştır (75). Başka bir yazımızda belirtmiş olduğumuz gibi (76) bu hususlar hakkında, sınıfların mevcudundaki değişmeler hesaba katılmaksızın, yalnız ortalama gelirlerin kaydettiği tahavvüllere göre yürütülen muhakemelerde büyük hatalar bulunabilir ve bu gibi muhakemelerle ne diğer sınıfların mecmu gelirdeki payının ve ortalama gelirinin yükseldiği veya alçaldığı, ne de genel gelir dağılımındaki eşitsizliğin arttığı veya azaldığı anlaşılabilir. Bu nokta sık sık gözden kaçırıldığından tekrar açıklanması faydalı olacaktır. Aşağıdaki teorik misalde (tablo 6 ya bakınız) memlekette sade-

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

ce 4 sınıf bulunduğu farzedilmiş ve bu sınıfların iki ayrı yıldaki durumu gösterilmiştir. Her yıla ait kısmın ilk sütunu sınıfların ortalama gelirine (X_i), ikinci sütunu mevcuduna (N_i) ayrılmış, yalnız durumu basitleştirmek için mevcutlar yüzde olarak ifade edilmiştir. Mutlak sayılara varmak için bu yüzdeleri bütün sınıflar mensuplarının mecmu sayısı ile çarpmak yeterlidir. Üçüncü sütunda da sınıfların toplam geliri ($N_i X_i$) yer almaktadır. İkinci yıla ait kısım sınıfların ortalama gelirinin sabit kaldığı ve yalnız birinci ve ikinci sınıf mevcutlarında bir değişiklik olduğu, varsayımına göre tertip edilmiştir.

Tablo : 6

Çeşitli Gelir Dilimleri Mevcudundaki Değişmelerin
Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisini Gösterir
Teorik Misal

YIL : 1

Sınıfların sıra No: (i)	Ortalama gelir İra (X_i)	Sınıf mevcudu (N_i) %	Toplam gelir İra ($N_i X_i$)
	1	2	3
1	100	50	50
2	200	30	60
3	400	15	60
4	1.000	5	50
		100	220

YIL : 2

Sınıfların sıra No: (i)	Ortalama gelir lira (X_i)	Sınıf mevcudu (N_i) %	Toplam gelir lira ($N_i X_i$)
	1	2	3
1	100	30	30
2	200	50	100
3	400	15	60
4	1.000	5	50
		100	240

Tablodan görüleceği gibi, ortalama gelirlerin değişmemesine rağmen sıf iki sınıfın mevcudundaki hareketin sonucu olarak :

a — Sınıfların mecmu gelirdeki payında önemli değişmeler olmuş, ikinci sınıfın payı % 27.3 den % 41.7 ye çıkmış, diğer üç sınıfın payı düşmüştür.

b — Gelir dağılımındaki eşitsizlik azalmıştır. Koylayca hesap edilebileceği gibi ilk yılda % 33.3 e varan temerküz oranı ikinci yılda % 28.8 e inmiştir.

c — Bütün memlekete ait ortalama (yani faal nüfus başına ortalama gelir) 220 liradan 240 liraya çıkmıştır. Bu artış ilk sınıf mensuplarından bir kısmının ikinci sınıfa yükselmesinden doğmakta ve bu kısmın münzam gelirini karşılamaktadır.

Dolayısıyla Kalkınma Plânında bahis konusu edilen

GELİR DAĞILIMI: DIŞARIDA VE TÜRKİYE'DE

rakamlar ileri sürülen tezleri isbata hiç de yeterli değildir (77). Kaldı ki, son zamanlarda yapılan bazı araştırmalar bu tezlerden bir kısmının gerçeğe uymadığını açıktan açığa göstermiştir. Bu araştırmalara göre tarım dışı sektörde ödenen ücretlerin millî gelirdeki payı devamlı olarak yükselmiş, bütün ekonomide ödenen ücretlerin tutarı 1950-60 döneminde hemen hemen kârlar kadar, 1950-62 arasında ise kârlardan daha hızlı artmıştır (Tablo 7 ye bakınız).

Tablo : 7

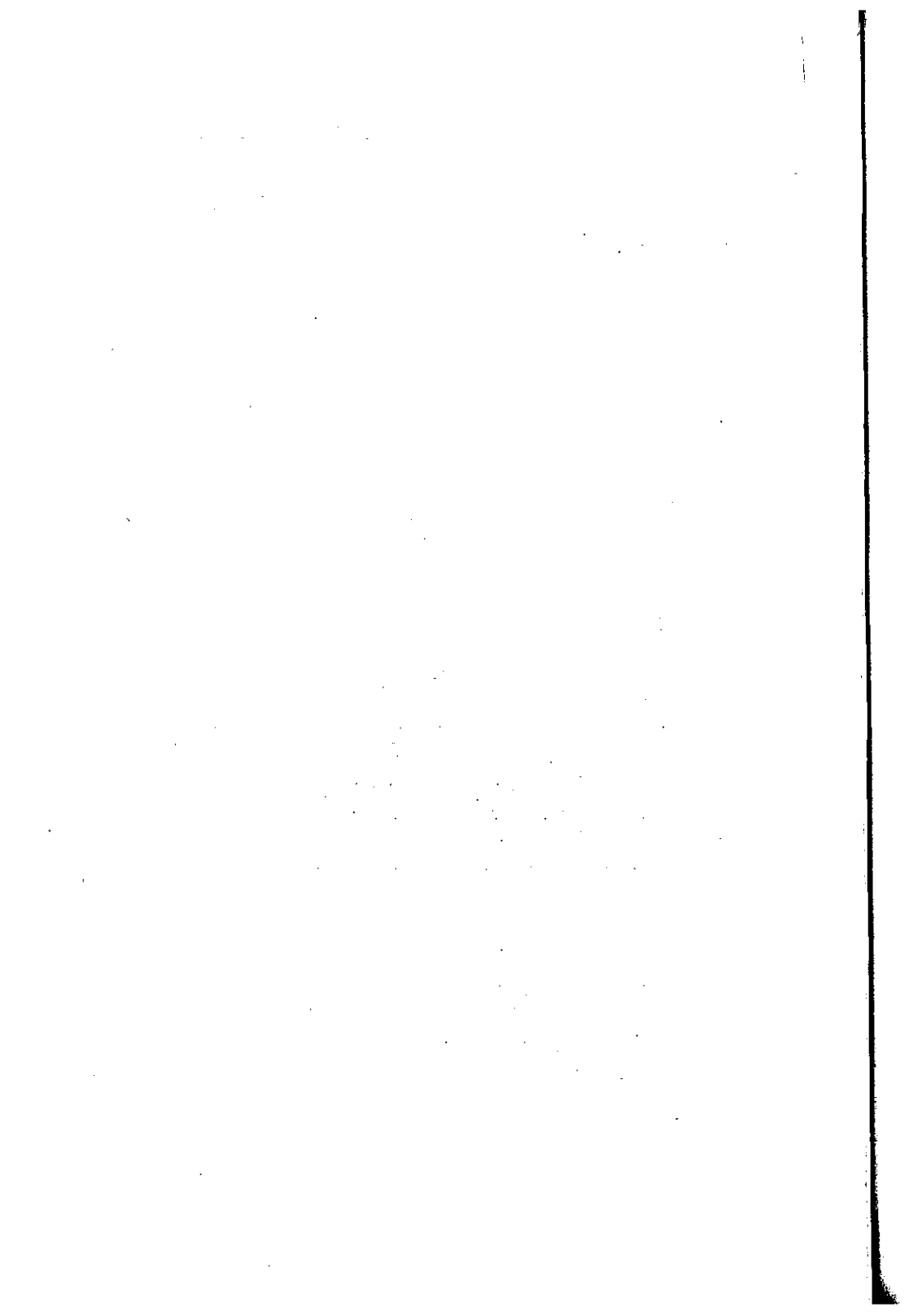
Ücretlerin ve Kârların Seyri (78)

	Tarım dışı sektörde ödenen ücretlerin cari fiyatlarla millî gelirdeki payı %	BÜTÜN EKONOMİDE	
		Ücretlerin artışı	Kârların artışı
1950	19.5	100	100
1960	22.7	553	564
1962	24.0	697	657
1965	24.6	—	—

Türkiye'deki gelir dağılımının ileride uğrıyacağı değişmeler hakkında verilen hükümler de vardır. Gelir dağılımının tarımda, tarım dışı sektöre nazaran daha eşit olduğu ve iktisadî gelişme ile tarım daralıp diğer sektörler genişleyeceği için, dağılımı yeniden düzenleyici (redistribütif) tedbirler alınmadığı takdirde gelecek on

yıllık devrede gelir eşitsizliklerinin şiddetleneceği GDA da beyan edilmiş (79) ve bu tez başka bir eserde de yer almıştır (80).

Bu fikirlerde önemli bir noktanın gözden kaçırıldığı söylenebilir: Tarım dışı sektörün genişlemesi, o sektördeki ücretli sayısının ve ücretlerin millî gelirdeki payının yükselmesi şeklinde tecelli eder. İlerlemiş bütün memleketlerde gelişme bu surette cereyan etmiş olduğu gibi, Tablo 7 deki rakamlardan Türkiye'de de tarımın daralmasına paralel olarak ücretlerin millî gelire oranının gittikçe yükseldiği ve 1966 da % 24.6 çıktığı belli olmaktadır. Bu olay, işçi sayısındaki artıştan başka, reel ücret hadlerinin hafif olmakla beraber devamlı bir yükselme kaydetmelerine yardım eden sendikaların kuvvetlenmesi, toplu sözleşmeler gibi faktörlerden doğmuş olsa gerektir. Ayrıca iktisadî gelişme, sosyal politika alanında gittikçe daha şümulü tedbirler alınmasını gerektirmek suretiyle, sosyal yardımlar, emekli ücretleri gibi transfer gelirinin nisbî öneminin artmasına da yol açar. Değişkenliği az olan bu iki tip gelirin paylarının yükselmesi ise, genel gelir dağılımındaki eşitsizliği hafifletici mühim bir etken teşkil eder. Netekim bunun tesiriyle Türkiye'de gelir farklarının son yıllarda bir miktar azalmış olduğuna ihtimal verilebilir. Bu duruma göre diyebiliriz ki, Türkiye'de büyük bir ihtiyaç olan vergi reformu gibi tedbirler alındığı ve sosyal politikada gerileme ve gevşemeler olmadığı takdirde, gelir farklarının ileride artacağından korkmağa lüzum yoktur. Gerçi bu suretle, eşitsizlik derecesi totaliter sosyalist memleketlerde resmî istatistiklere göre bulunduğu seviyeye inemez. Fakat karma ekonomilerde mümkün olan asgarî seviyeye zamanla yaklaşabilir.

D İ P N O T L A R

(1) Meselâ Hindistan'da 1953-54 ve 1956-57 yılları gelir dağılımını tesbit için bu usûl uygulanmıştır. Bakınız kaynak No: 24, 25, 26, 33.

(2) Gerçekte birim çok kerre aile değil, başlıca masraflar için gelirlerini harman etmek suretiyle bir arada yaşayan kimselerin teşkil ettiği topluluklardır. Harcama birimi (spending unit) adı verilen bu topluluklarla «aile» arasında fark için bakınız: Kaynak No: 23, s. 26. Bazı memleketler için her üç tarife dayanılarak tertip edilmiş gelir dağılımı istatistikleri vardır. Kabul edilen tarife göre elde edilen sonuçlar epey değişmekte, bilhassa teklerin birim olması halinde eşitsizlik daha fazla gözükmemektedir. (Bakınız: aynı kaynak, s. 314-316). Bu yazıda teknik incelikleri ihmal etmemiz gerektiğinden «aile» tâbirini harcama birimlerini de kapsayacak surette kullanıyoruz.

(3) Transfer gelirleri, fertlerin üretime yaptıkları herhangi bir katkının karşılığı olmaksızın, yani ücret, faiz, kâr, rant niteliğini taşımayan, emeklilik maaşları gibi gelirlerdir. Bunları karşılamak için ödenen meblâğlar da transfer giderlerini teşkil eder.

(4) Bununla beraber ileride anlatılacağı gibi bazı hallerde sermaye şirketlerinin dağıtılmayan kârlarının hissedarlarının gelirine eklenmesi uygun olabilir. Bunun genel olarak yapılmasını isteyen yazarlar da vardır.,

(5) Grafik çizilirken gelir dilimleri absise, birim sayıları ordinata geçirilecektir.

(6) Birimlerden en büyük kısmının ortalama değerde bulunduğu, ortalamadan yukarıya ve aşağıya doğru uzaklaşıldıkça birim sayısının aynı miktarlarda azaldığı çan şeklindeki grafikler.

(7) Birimlerin aritmetik ortalamadan küçük bir de-
ğerde yığıldığı, dolayısıyla tepesi ortanın soluna düşen ve
sağa doğru bir kuyruk yapan grafikler.

(8) Meselâ eğrinin tabanı geniş, yani en düşük ve en
yüksek gelirler arasındaki fark büyük olduğu takdirde bu
pek alâ mümkündür.

(9) Harflerin altındaki (i) indisi dilimlerin sıra nu-
marasını gösterir.

(10) Toplanma (temerküz) oranının nasıl hesaplandı-
ğını ve onunla yakın ilişkisi olan toplanma (Lorenz) eğri-
sinin ne surette çizileceği ve mânalandırılacağı hakkında
bakınız: Ömer Celâl Sarc «İstatistik» kısım 2, İstanbul
1963, s. 19-27.

(11) Pareto'ya göre gelir dağılımını belirleyen formül
şudur :

$$Y = a X^{-b}$$

Formülde (X) ve (Y) değişken, (a) ve (b) sabittir. (X)
çeşitli hadlerden (meselâ 1.000, 2.000, 10.000 liradan) faz-
la bütün gelirleri, (Y) o gelirleri alanların toplam sayısını
gösterir. Yani gerek (X) gerek (Y) kümülâtif değerlerdir.
(b) sabiti gelirin yükselmesi üzerine gelir sahipleri sayı-
sının ne nisbette azaldığını tâyin eder ve Pareto'ya göre
değeri 1.1 ile 1.9 arasında oynar. Formülde (Y) ve (X) kü-
mülâtif rakamlar mahiyetinde ise de birbirini tâkip eden
iki X ve Y değeri (meselâ X_i ve X_{i+1}) arasındaki farklar
bulunup kümülâtif rakamlar alel'ade sayılara çevrilince yi-
ne aynı şekil (hiperbol) hasil olur. Çünkü fonksiyonun tü-
revi de o tipte bir fonksiyondur. Fazla malûmat için ba-
kınız: Kaynak No: 36, s. 100 - 101.

(12) Bu fonksiyon, her iki ekseninde logaritmalara göre
taksimat yapılmış olduğu takdirde, soldan sağa doğru al-
çalan bir doğru verir.

(13) Bu hususta 20 No: lu kaynakta s. 345-47 de gös-
terilen bibliyografya'ya bakınız. Kaynak No: 29'da da (s.
60) eşitsizliklerin sebepleri hakkındaki çeşitli görüşlerin
tasnifi yapılmaktadır.

(14) Meselâ 20 No: lu kaynakta s. 341 de Birleşik Ame-
rika'da ücretli ve kendi hesabına çalışan 25-64 yaşındaki

erkeklerin gelirlerine göre bölünüşünü gösteren istatistiklere bakınız.

(15) Bakınız Kaynak No: 28 s. 393-395. Birleşik Amerika'da 1929 da servet sahiplerinin en zengin % 1 i, memleketteki bütün servetin % 36.3 üne malikti. 1961 de payları % 28.0 e inmiştir.

(16) Bu ifadeyi şöyle mânalandırmak lazımdır: Absise göze alınan riziko derecesi, ordinata o derecelerde riziko kabulüne hazır birim sayısını geçirmek suretiyle bir grafik çizerek hasıl olan eğrinin tepesi solda kalır ve eğri sonra alçalarak sağa doğru uzayan bir kuyruk yapar. Bu demektir ki, insanların en büyük kısmı emniyete önem verip, az riziko kabul etmek ister ve muhatarası fazla işlere girişmeği göze alanların sayısı muhatara derecesi büyüdükçe azalır.

(17) Bakınız : Kaynak No: 28, s. 389,
Kaynak No: 20, s. 332.

(18) Meselâ 22 No: lı etüde bakınız.

(19) Bakınız : Kaynak No: 21, s. 57,
Kaynak No: 1, s. 175 ve dev.

(20) Bazı yazarlar kredi sisteminin de gelir dağılımının simetrisini bozan bir faktör olduğu fikrindedirler. Gerçekten asimetri, negatif gelirli (zarar eden) kimselerin pek az olması veya hiç bulunmaması dolayısıyla eğrinin sola doğru uzamamasına da atfedilebilir. Negatif gelirlerin yokluğu ise, bankaların, başarı gösteremeyeceklerini sandıkları kimselere kredi vermemeleri ile ilgili sayılmaktadır. Bakınız Kaynak No: 20, s. 343.

(21) Kaynak No: 14, s. 7, Not No: 4.

(22) Kısımların payları istatistikteki kantil (quantile) usulü ile bulunur. Tafsilât için bakınız : Ömer Celâl Sarc «İstatistik» Kısım 2, İstanbul 1963, s. 105-107.

(23) Kaynak No: 14, s. 9.

(24) Kaynak No: 7, s. 595 — 96.

(25) Kaynak No: 3, s. 107.

(26) 9 No: lı etüd. s. 880.

(27) 7 No: lı etüd, s. 599. Araştırmanın bu kısmında temerküz oranı yerine başka bir eşitsizlik ölçüsü (gelirlerin logaritmalarının standard sapması «standard deviation») kullanılmıştır. s. 597 de üç No: lı tablo altındaki nota bakınız.

(28) 9 No: lı etüd, s. 877. Dağıtılmayan şirket kârları hesaba katılmadığı takdirde en üst gelirli yüzde beşin toplam gelirdeki payının o dönemde % 27.1 den % 17.1 e indiği görülür. Vergiden sonraki gelir (disposable income) bahis konusudur.

(29) Bakınız : Kaynak No: 28 s. 391.

(30) Etüd No: 32, s. 398 altındaki 1 No: lı not. Transfer gelirlerine ait temerküz oranının eksi çıkması bu gelirden çoğunun en alt gelir sınıfına akması ile ilgilidir. Hesaplar bütün ailelerin her çeşit geliri olduğu varsayımına göre yapılmıştır.

(31) Etüd No: 17, s. 933 den alınmıştır.

(32) Bakınız : Kaynak No: 17, s. 935-947.

(33) 19 No: lı etüd, s. 262.

(34) Tabloda rakamlar 16 No: lı kaynaktan alınmış (s. 409), yalnız bazılarının sırası değiştirilmiştir. Nasıl elde edildikleri hakkında bilgi için kaynağa bakınız.

(35) Ancak diğer bazı eşitsizlik ölçülerine göre Japonya aşağı yukarı Birleşik Amerika durumundadır. Kaynak No: 16, s. 409 daki tabloya bakınız.

(36) Öte yandan son yıllarda Hindistan'da yapılmış olan bir araştırmada o memleket için 0.36 seviyesinde ve Amerika'dakinden daha düşük bir gelir temerküzü oranı bulunmuş ve araştırmayı tertip edenler Hindistan'daki durumun bahis konusu tezi doğrulamadığını ileri sürmüşlerdir (25 No: lı kaynağa bakınız). Ancak yayınlanan iki eleştirmede sözü geçen araştırmada, özellikle aile tasarruflarının iyi tesbit edilememiş olmasından doğan, ağır hatalar bulunduğu belirtilmiş ve eleştiricilerden biri Hindistan'da gelirlerin temerküz oranının gerçekte 0.36 yerine 0.46 olduğunu hesaplamıştır. (24 ve 33 No: lı etütlere, bilhassa ikincisininin 1183 üncü sahifesine ve eleştirmeye yazarların verdiği cevaba -kaynak No: 26- bakınız).

(37) 29 No: lı etüde bakınız. Ancak gelir dağılımı, kuvveti memleketten memlekete değişen başka faktörlere de tâbi olduğu için, milletlerarası mukayeselerde bununla nüfus başına milli gelir arasında sıkı bir bağlantı görülmez.

(38) Kaynak No: 16, s. 411.

(39) Kaynak No: 16, s. 413.

(40) Kaynak No: 18 e bakınız.

(41) Böyle bir memlekette toprak mülkiyetinde kuvvetli bir temerküz olması gibi sebeplerle imtiyazlı bir sınıf mevcutsa, gerçi en ufak ve en yüksek gelirler arasında önemli farklar bulunacak, fakat çoğunluğunun geliri birbirine yakın olacağından dağılımdaki eşitsizlik yine sınırlı kalacaktır. 16 No: lı etüd, s. 415 e bakınız.

(42) Gelişmenin, ayrıca, öğretimin yayılması ve yetenek farklarının azalması neticesinde ücretleri de seviyece birbirine yaklaştırdığına ihtimal verilmektedir. Bakınız kaynak No: 16, s. 415.

(43) Kaynak No: 16, s. 416.

(44) Bir araştırmacıya göre sadece Macaristan'la, Yugoslavya'ya ait dağılım istatistikleri yayınlanmıştır. Kaynak No: 4, s. 252.

(45) Kaynak No: 28, s. 397.

(46) Kaynak No: 4, s. 231/232.

(47) Sovyet Rusya'da meskenlerin metre karesi için ödenen kira ücreti kiracının aylık kazancına göre çok farketmekte idi. Bakınız: Kaynak No: 2, s. 44.

(48) Bakınız Wiktor Sukiennicki, «The Social Structure of the Soviet Union», Soviet Society Today, Munich 1958, s. 40-41.

(49) Kaynak No: 4, s. 252. Bu kaynaktaki Amerika'daki nisbet % 4.8 olarak gösterilmiştir. Fakat bu, tekler birim kabul edilmek suretiyle tertip edilen istatistiklerin verdiği nisbettir. Aile esasına dayanan istatistikler en az geliri % 20 nin payı % 6.1 dir. Bakınız: Kaynak No: 14, s. 9.

(50) Karl Marx bile sosyalizm safhasında ücret eşit-

liğine taraftar değildi. Bakınız: Kaynak No: 2, s. 23-25. Eşitliğin sosyalizmden komünizme geçildikten sonra gerçekleşeceği sanılmaktadır.

(51) Bakınız: Kaynak 2, s. 177-179.

(52) Kaynak No: 2, s. 177-206

(53) Kaynak No: 28, s. 397

(54) Tafsilat için 5 ve 31 No: lu kaynaklara bakınız.

(55) Bu gelirler aşağı yukarı tarım dışı sektördeki sermaye gelirleri ile kârlara tekabül etmekte, yalnız dağılımlarını tesbit imkânsızlığı dolayısıyla G.D.A. da ihmal edilmelerine karar verilen gayri menkûl gelirlerini kavramamaktadır.

(56) Seylan ve Porto Rico'ya ait yüzdeler, bahis konusu beşte birlerin adı geçen iki memleketteki payı ile Türkiye'de payı arasındaki, G.D.A. da bildirilen nisbetlere göre hesaplanmıştır.

(57) Bilhassa çeşitli gelir dilimlerinde vergi kaçaklığı nisbetini ve aynı veya başka cinsten iki ve fazla geliri olan kimselerle, iki ve fazla üyesi gelir sahibi bulunan ailelerin sayıca önemini ve gelirlerini belirtecek sondajlara ihtiyaç vardır.

(58) Kaynak No: 5, s. 90.

(59) Kaynak No: 5, s. 74.

(60) İfade edildiğine göre, Antalya'da vergi dairelerine bildirilmiş olan gelirlere bütün dilimlerde aynı nisbette zam yapıldıktan sonra hesaplanan temerküz oranı, orada tertip edilmiş olan bir araştırmada tesbit edilen gerçek gelirlerin temerküz oranına yakın çıkmıştır. Kaynak No: 5, s. 60-63.

(61) Kaynak No: 5, s. 65-66.

(62) Ajüstman sırasında, kısmi dağılımların birleştirilmesinde GDA da uygulanan metod da değiştirilmiştir. (Bakınız kaynak No: 5, s. 66-67) Bu usulün gerçekten bazı pürüzlü tarafları vardır.

(63) Kaynak No: 5, s. 85-87.

(64) Kaynak No: 5, s. 87-88.

(65) Kaynak No: 31, s. 16-22 ye bakınız.

(66) 1965 nüfus sayımının muvakkat sonuçlarına göre yapmış olduğumuz bu tahmini o sayımın kesin sonuçları doğrulamıştır.

(67) Bakınız 15, No: 11 etüd, s. 6. Ancak bu araştırmacının 1963 deki ücretli sayısı hakkında verdiği rakam (s. 21 deki tablo 3 e göre 1.89 milyon) bizim tahminimizden ziyade GDA'nın tahminine yaklaşmaktadır. Bu rakama nasıl varıldığı, bilhassa tahminde nüfus sayımları sonuçlarının göz önünde bulundurulup, bulundurulmadığı etüdde belli edilmemiştir.

(68) Tafsilât için bakınız: Kaynak No: 31, s. 14-15.

(69) Düzeltmeler aşağıdaki varsayımlara göre yapılmıştır :

- 1 — Ücretlilerin sayısı 1.842.000 yerine, 258.000 fazlası ile 2.100.000 dir.
- 2 — Ücretli ailelerin sayısı 995 bin yerine, 140 bin fazlası ile 1.135.000 dir.
- 3 — Eksik sayılan 140.000 ücretli ailesinin 100 bini ilk gelir dilimine, 40 bini ikinci dilime dahildir.
- 4 — Ücretlerin toplamı 9.394 milyon yerine, 4.006 milyon fazlası ile, 13.4 milyardır.
- 5 — Aradaki fark, kısmen 140.000 ailenin hesaba katılmamış, kısmen de 30.000 liradan az ücretlerin eksik tahmin edilmiş olmasından doğmaktadır.
- 6 — Beyannameli mükelleflerin geliri toplamı 15.100 milyon yerine, % 22 = 3.322 milyon eksigi ile, 11.778 milyondur.
- 7 — Götürü küçük ticaret ve serbest meslek erbabının mecmu geliri 5.768 milyon yerine % 22 = 1.268 milyon eksigi ile, 4.500 milyondur.

Yukarıdaki toplamlar, GDA'nın diğer rakamları doğru kabul edilmek suretiyle, oranlar hesap edilerek dilimlere dağıtılmıştır.

(70) Tarıma ait rakamlarda, zaten aileye aşağı yukarı eşit olan işletmelere taallük etmeleri dolayısıyla böyle bir çevirme yapılmamıştır.

(71) Kaynak No. 19, s. 257.

(72) Teklere ait gelirlerin aile esasına çevrilmesinde yapılan hatanın önemini şu misalden anlayabiliriz. GDA da ücretlerin dağılımını özetleyen 9 sınıflık 15 No: lı tabloya göre kişisel ücretlerin temerküz oranı % 18.4'dür. Bütün ücret sınıflarına aynı katsayıyı (1.85) uygulamak suretiyle tahmin edilen ücretli ailelerin gelir dağılımına ait temerküz oranı yine % 18.4'dür. Halbuki çevirmeyi, birinci sınıfta 2 ile başlayıp 7 inci sınıfta 1.4 e, 8 inci ve 9 uncu sınıflarda 1'e alçalan, regresif katsayılarla yaptığımızda temerküz oranı % 15.5 e inmektedir. (Şüphesiz, aslında, temerküz oranının bu gibi özet halinde serilerden hesaplanması doğru olmaz.)

(73) Bu iki memlekette arazi mülkiyeti durumu için bakınız: United Nations, **Progress in Land Reform**, New York 1954, s. 19, 37-38, 46-48.

(74) Türkiye'ye ait rakamlar 8 No: lı kaynağın 195 ve 197 inci sayfelerindeki tabloların 1960-1962 yılı rakamlarına göre hesaplanmıştır. Diğer memleketlere ait rakamların kaynağı şudur: United Nations, **Some Factors in Economic Growth in Europe During the 1950 s**, Geneva 1964, Chapter III, p. 36.

Kaydedelim ki oranın bizdekinden daha düşük bulunduğu ileri memleketler vardır. Meselâ aynı kaynağa göre Avusturya'da oran % 22 den ibarettir. Gerçekten bu niceliği imalât sanayiindeki prodüktivite derecesi ve sınıflar ve ziraat fiyatları arasında nisbet de etkiler.

(75) Kalkınma Planı, Birinci Beş Yıl 1963-67, Ankara 1963, s. 48-51.

(76) Kaynak No: 30.

(77) Gelir dağılımında vukubulan değişimleri sınıfların ortalama gelirlerindeki tahavvüllerinden anlamaya imkân bulunmadığı kolayca isbat edilebildiği halde bir yazının, iki yeni yayınında bu değişimler hakkında ortalamalardan netice çıkarmak usulünü savunduğunu görüyoruz. (Bakınız kaynak No: 4 ve 6). Yayınların birinde «herhangi bir gruptaki insanların sayısı diğer gruplardan daha hızlı artıyorsa, ortalama gelirler sabit kalsa bile, gelir dağılımı birinci grup lehine değişiyor görünür» denilmekte (kaynak

No: 4, s. 190) ve bu «yanılmayı» önlemek için karşılaştırmalar her grup içinde fert başına düşen (yani ortalama) gelirler arasında yapılmaktadır. İleri sürülen gerekçe ortalamaları esas tutmanın «sokaktaki adamın» gelir dağılımı meselelerini anlayış tarzına daha yakın olduğudur. (Kaynak No: 6, s. 203). Yazarın göz önünde bulundurduğu, «parite oranı» adlı nicelik de bir sınıfın ortalama gelirinin faal nüfusun ortalama gelirine nisbetinden ibarettir. Bu fikre karşı şu noktaları belirtmek lâzım gelir :

a — Gelir dağılımı şunun bunun anlayış tarzına göre değil, objektif olarak ölçülmesi gerekli olan bir olaydır.

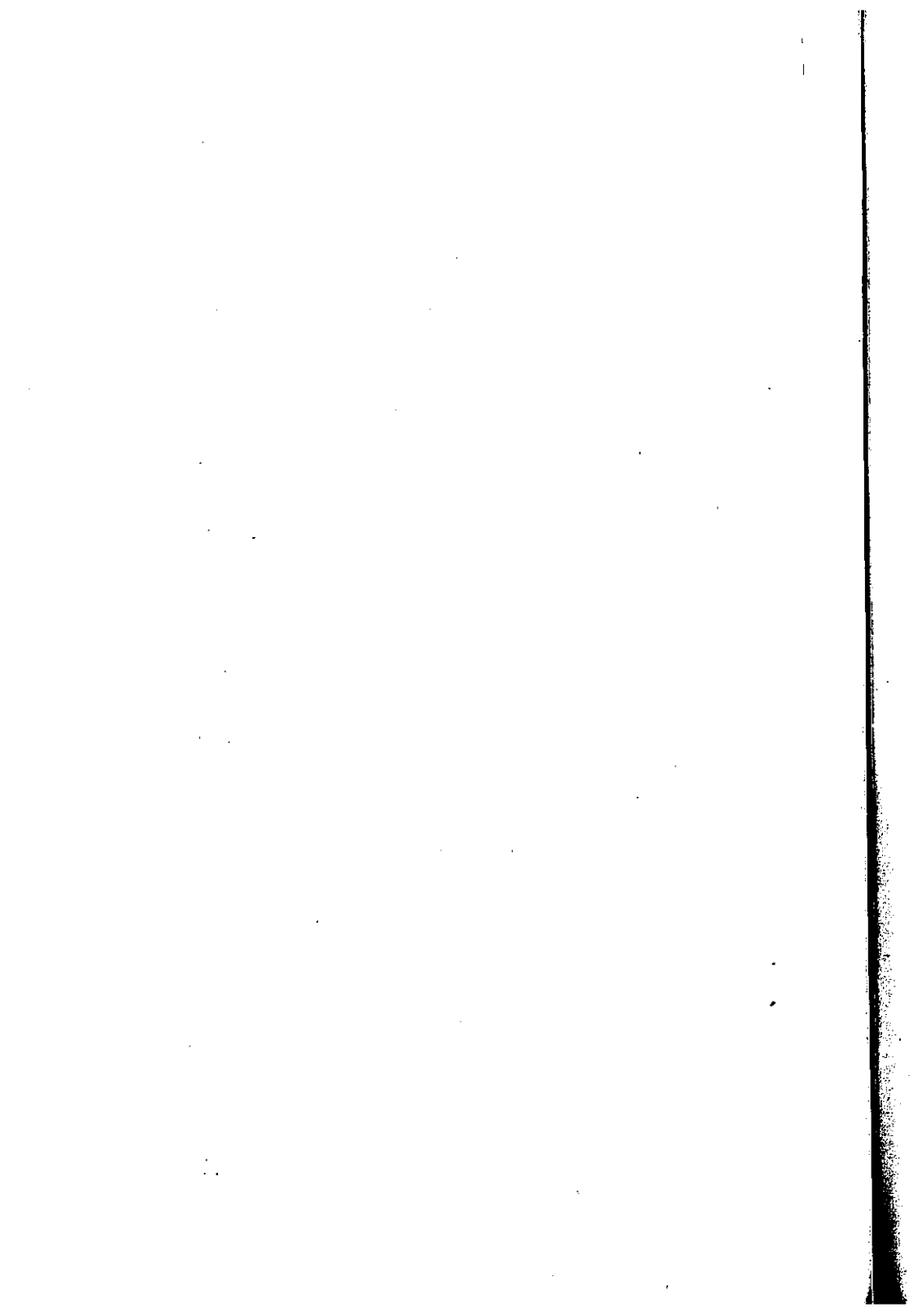
b — Bu olayın genel olarak, kabul edilen ölçülerine (temerküz oranına, beşte, onda, yirmide birlerin mecmu gelirdeki paylarına) ait formüllerde de yalnız başına ortalama (X_i) değerleri değil, bunun birim sayısı ile çarpımını teşkil eden ($N_i X_i$) değeri yer alır. ($X_i N_i$) niceliği yerine çok kerre sınıftaki birimlerin gelirleri toplamından bahs edilirse de bu, ($X_i N_i$) ye eşittir.

Bu duruma göre gelir dağılımı araştırılırken (N_i) lerin ihmal edilmesi ağır bir hata teşkil eder.

(78) Sütun 1 de rakamlar Kaynak No: 15, s. 6'daki tablo 2'den alınmış, diğer rakamlar kaynak No: 8, s. 191 deki tablodan hesaplanmıştır.

(79) Kaynak No: 11, Bulguların değerlendirilmesi kısmı, s. 3.

(80) Kaynak No: 4, s. 203.

BİBLİYOGRAFYA

KISALTMALAR :

Am. Ec. Rev. : The American Economic Review;
Rev. of Ec. and St. : The Review of Economics and
Statistics.

- 1 — Aigner, D. J. and A. J. Heins
«On the Determinants of Income Equality»
Am. Ec. Rev. Vol. 57, No: 1, March 1967.
- 2 — Bergson, Abraham,
The Structure of Soviet Wages
Cambridge (Mass.) 1954.
- 3 — Bjerke, Kjeld, ,
«Changes in Danish Income Distribution»
Income and Wealth Series VI, London 1957.
- 4 — Boratav, Dr. Korkut,
Gelir Dağılımı (Kapitalist Sistemde Türkiye'de, Sos-
yalist Sistemde)
İstanbul 1969 (Gerçek Yayınevi).
- 5 — Boratav, Dr. Korkut
«Gelir Dağılımı»
Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
Cilt XXI, No: 4, Aralık 1966, Ankara, 1967.
- 6 — Boratav, Dr. Korkut
«1950-1965 döneminde Tarım Dışındaki Emekçi Grup-
lar Açısından Gelir Dağılımındaki Değişiklikler».
Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. Cilt XXIV,
No: 1, Mart 1969.

- 7 — Brittain, John A.
«Some Neglected Features of Britain's Income Leveling»,
Am. Ec. Rev. Vol. 50, No: 2, May 1960.
- 8 — Bulutay, Dr. Tuncer,
Ekonometrik bir Deneme
Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 217-199,
Maliye Enstitüsü No: 24, Ankara 1967.
- 9 — Cartter, Allan M.,
«Income Shares of Upper Income Groups in Great Britain and the United States»,
Am. Ec. Rev. Vol. 44, No: 5, December 1954.
- 10 — Cole, Dorothy and J. E. G. Utting
«The Distribution of Household and Individual Income»
Income and Wealth Series VI, London 1957.
- 11 — Devlet Plânlama Teşkilâtı,
Gelir Dağılımı Araştırması (1963)
Ankara, Eylül 1966.
- 12 — Friedman, Milton
«A Method of Comparing Incomes of Families Differing in Composition»
Studies in Income and Wealth, Vol. 15, New York 1952.
- 13 — Garvy, George,
«Inequality of Income: Causes and Measurement»
Studies in Income and Wealth, Vol. 15, New York 1952.
- 14 — Goldsmith, Selma, G. Jaszi, Hyman Kaitz & Maurice Lubenberg,
«Size Distribution of Income Since the Mid Thirties»
Rev. of Ec. and St. Vol. 36, No: 1, February 1954.
- 15 — Korum, Dr. Uğur,
«1950-65 döneminde Türk Ekonomisindeki değişmelerin Oranlar Yardımı ile Analizi».
İstatistik, Türk İstatistik Derneği Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Haziran 1968.

- 16 — Kravis, Irving B.
«International Differences in the Distribution of
Income»
Rev. of Ec. and Statistics, Vol. 42, No: 4, November
1960.
- 17 — Kravis, Irving B.
«Relative Income Shares in Fact and Theory»,
Am. Ec. Rev. Vol. 49, No: 5, December 1959.
- 18 — Kusnetz, Simon,
«Economic Growth and Income Inequality»
Am. Econ. Rev. Vol. 45, March 1955.
- 19 — Lampman, Robert J.,
«Recent Changes in Income Inequality Reconsidered»
Am. Ec. Rev. Vol. 44, No: 3, June 1954.
- 20 — Lebergott, Stanley,
«The Shape of the Income Distribution»,
Am. Ec. Rev. Vol. 49, No: 3, June 1959.
- 21 — Lydall, Harold and John B. Lansing.
«A Comparison of the Distribution of Personal
Income and Wealth in the United States and Great
Britain»
Am. Ec. Rev. Vol. 49, No: 1, March 1959.
- 22 — Mayer, Thomas,
«The Distribution of Ability and Earnings»
Rev. of Ec. and St. Vol. 42, No: 2, May 1960.
- 23 — Morgan, James N, Martin H. David, Wilbur, J. Cohen,
Harvey E. Brazer, *Income and Welfare in the United
States*, New York 1962 (Mc Graw-Hill).
- 24 — Mueller, Eva and I.R.K. Sarma,
«Pattern of Income Distribution in an Underdeve-
loped Economy: A Case Study of India: Comment.»
Am. Econ. Rev. Vol. 55, No: 5, Part 1, December 1965.
- 25 — Ojha, P. D. and V. V. Bhatt,
«Pattern of Income Distribution in an Underdeve-
loped Economy: A Case Study of India»
Am. Econ. Rev. Vol. 54, No: 4, September 1964.

- 26 — Ojha, P. D. and V. V. Bhatt,
«Pattern of Income Distribution in an Underde-
veloped Economy : A Case Study of India: Reply»
Am. Econ. Rev. Vol. 55, No: 5, Part 1, December 1965.
- 27 — Peacock, Alan T.
Income Redistribution and Social Policy
London 1954.
- 28 — Ross, Myron H.
Income, Analysis and Policy
New York 1964 (Mc Graw-Hill),
- 29 — Samarrie, Ahmed Al ve Herman P. Miller,
«State Differentials in Income Concentration»,
Am. Ec. Rev. Vol. 57, No: 1, March 1967.
- 30 — Sarc, Ömer Celâl,
«Kalkınma Plânı ve Millî Gelirimizin Dağılımındaki
Değişmeler»
İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt 25, No: 1-2, Mart
1966.
- 31 — Sarc, Ömer Celâl,
Devlet Plânlama Teşkilâtının Gelir Dağılımı Araş-
tırması,
İktisadi Araştırmalar Tesisi, No: 16, İstanbul 1967.
- 32 — Soltow, Lee,
«Shifts in Factor Payments and Income Distribution»
Am. Ec. Rev. Vol. 49, No: 3, June 1959.
- 33 — Swamy, Subramanian,
«Pattern of Income Distribution in an Underdeve-
loped Economy : A Case Study of India : Comment»
Am. Econ. Rev. Vol. 55, No: 5, Part 1, December
1965.
- 34 — Titmuss, Richard M.
Income Distribution and Social Change
London 1962.
- 35 — Winkler, Wilhelm,
«Einkommen»
Handwörterbuch der Staatswissenschaften, Band III,
4. Aufl. Jena 1926.
- 36 — Winkler, Wilhelm,
Grundriss der Statistik
Band I, Berlin 1931.

EKONOMİK VE SOSYAL ETÜDLER KONGRESİ HEYETİ
Cumhuriyet Caddesi, Adli Han Kat 8, Harbiye — İstanbul

